

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2021. június • XXXII. évfolyam 6. (367.) szám

Ára: 330 Ft

- Sport és nemzeti összetartozás – külföldi magyar olimpiai érmesek
- 80 éve történt a Barbarossa-hadművelet
- Vállalkozások a hagyomány és a megújulás jegyében – bemutatkozik az Aurora Folk Glamour és a Chokolady
- Természetvédelem, kutyaszánhúzás, indián szellem – interjú Buzetzky Győzővel
- Elment a zongoratanár – búcsú Dankó Józseftől

Fotó: Molnár Attila

Tartalom

- „Mint oldott kéve, széthull nemzetünk...” Külhoni magyar érmesek a nyári olimpiák történetében (Mayer János írása. 1. rész)..... 3
- A Barbarossa-terv. Mítosz és valóság (Kenyeres Zsolt tanulmánya)..... 7
- Az új postahivatal forgalma (Sarlós István forrásközlése)..... 9
- A természet szeretete a gyerekkoromban gyökerezik (Zalavári László interjúja Buzetzky Győzővel)..... 10
- Az én DJ-m öt oktávja és egy nagy szekundja (Laki Tamás nekrológja)..... 15
- Hosszú kényszerszünet után erős nyárral indít a Rábl Színpad (Dely Géza hírverő írása)..... 16
- „Gyökerek nélkül elvisz a szél...” (Lex Orsolya bemutatja az Aurora Folk Glamour vállalkozást)..... 18
- Fülöp herceg magyar kapcsolatai (Szentiványi Gábor visszaemlékezése)..... 21
- Csokoládé – Minden napra egy falat ünnep (Szünder Dezső írása a Chokoladyról)..... 22
- Zöld, fehér és egy kis lila (Szünder Dezső receptjei)..... 24

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Sarlós István, Sipos Loránd, Szünder Dezső,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számmlaszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

Itthon vagy otthon

Mayer János

■ A rendszerváltás hajnalán, 1989-ben jelent meg a szombathelyi Lord zenekar *Ragadozók* c. albuma, amelynek jelen írásnak is címet adó, negyedik tételében hallhatók a következő sorok: „*Itt élj, vagy bárhol: lényeg, hogy otthonra lelj! / Így élj, vagy bárhol, a szíved magyar legyen! / Távol, de mégis közel; sírhatsz, van miért / Távol, de mégis közel, emlékeid kísértenek! [...] Miért félsz, szabadon élsz: itthon vagy otthon. / Miért félsz, szabadon élsz, nálunk vagy otthon. / Nézz ránk, légy bátor, tudd, hogy nem vagy magad...*” A csapatnak akkoriban szövegeket író Balogh József nagyszerűen játszott rá az „itthon” és az „otthon” szó hasonló, de árnyalatában mégis eltérő jelentésére és a „vagy” szavunk azonos alakúságára, hiszen így a mondat állításként és választásként is értelmezhető.

1989-ben még nem ünnepeltük a nemzeti összetartozás napját, ám ezekben a sorokban eszmeiségének lényege ott rejtőzik, egyúttal az a 20. századi történelem és annak viharai is, amelyek miatt magyarok millióinak otthona és hazája nem feltétlenül egyazon országot jelenti. A nemzethez, magyarsághoz tartozás azonban nem állampolgársági, jogi, gyakran még csak nem is anyanyelvi, származási kategória, hanem mindenekelőtt öntudat és választás kérdése. (Különben a *Nemzeti dal* író Petőfi szlováknak, *Táncsicsot* szerbnek, a Himnuszt megzenésítő *Erkel*t németnek, a törökverő *Hunyadiakat* románoknak, a hazát féltő *Zrínyieket* horvátoknak kellene tekintenünk.) 1920 után a Kárpát-medence elcsatolt területein, a nyugati diaszpórában nem volt mindig könnyű magyarnak megmaradni, a sokszor – okkal, ok nélkül – támadott, lenézett magyarsággal és Magyarországgal közösséget vállalni. (Ez olykor *itthon* is nehéz.) Épp ezért nyugodtan lehetünk büszkéek mi is azon tudósokra, művészekre, kutatókra és egyszerű emberekre, akik idegen többségi környezetben sem felejtették el, hová is tartoznak. E lapszámunkban olyan sportolókat mutatunk be, akik magyarként más országoknak szereztek dicsőséget a nyári olimpiákon. A nemzethez való viszonyukat sokféleképpen élték meg – hiszen sokféleképp váltak „külhoni magyarokká” –, de akik bennük „románokat”, „jugókat”, „cseheket” (!) stb. látnak, azoknak ajánlom a figyelmébe a kétszeres olimpiai bajnok magasugró *Balázs Jolán* szavait, amelyet

cikksorozatunk 3. részében idézünk!..

Az „*Itthon vagy otthon*” persze akár az idei nyár jelszava is lehet. Végre kiszabadulhattunk a hónapokig tartó bezárt-ságból és talán a vele járó fásultságból is, több időt tölthetünk barátainkkal és szeretteinkkel. A külföldi utazásokkal és nyaralásokkal kapcsolatban persze nem árt az óvatosság: a sárkány néhány fejét – úgy tűnik – sikerült ugyan levágnunk, de azt még nem tudjuk, hogy rövidesen haláltusáját vívva csuklik össze, vagy a levágott fejek helyén újak nőnek ki, hogy újult erővel támadhassa az embert. Az olimpián élőben akkor sem szurkolhatnánk a magyarokért, ha lenne pénzünk a tokiói útra, és sokan a tavaly elmaradt nyaralásokat sem fogjuk pótolni. De azért jó, hogy élünk; újra mehetünk színházba, könyvtárba, hangversenyekre, szabadon kirándulhatunk, és álarc nélkül mutathatjuk ki érzéseinket: örömeinket, bánatunkat, gyászunkat, boldogságunkat.

Persze azt, hogy „itthon vagyunk”, abból is érezhetjük, hogy minket sem kerülnek el a társadalmunkat annyira jellemző gyűlölködő támadások. A legutóbbi lapszámomban olvasható, a józan észt, a gondolkodást dicsérő és az ösztönös, zsigeri gyűlöletkelést, tudatlanságot elítélő publicisztikáról (vulgárisabb kifejezést használva) írta egy olvasó, hogy az nem más, mint *törleszkedés a politikai hatalomhoz, s hogy e véleménye még nagyobb figyelmet kapjon, internetes hirdetései alá is odaírta. Aki rendszeres olvasónk, pontosan tudja, hogy sosem teszünk pártpolitikai állásfoglalásokat, s ha olykor véleményünk valamely politikai erővel össze is cseng, annak biztosan nem a várható előnyserzés az oka. Természetesen mindenkinek joga van véleményünkkel egyet nem érteni vagy akár gondolatainkat tévesen, egyszerűsítve értelmezni. De még ez sem jogosít fel senkit arra, hogy munkatársaink nevével, származásával élcelődjön, tisztességünket megkérdőjelezze. Aki – bármely oldalról – mindent kizárólag a napi politika szemüvegén keresztül szemlél, annak nem a *Bajai Honpolgárt* kell olvasnia.*

Mi Baján, a honismeretben, kultúrában, helyi értékeink védelmében vagyunk otthon; ez az örökség az, amely mindannyiunkat összeköt akkor is, ha számos kérdéstről teljesen másként gondolkodunk. És egy – helyi, regionális, nemzeti – közösségben sosem maradunk magunkra. ■

„Mint oldott kéve, széthull nemzetünk...”

Külhoni magyar érmesek a nyári olimpiák történetében. 1. rész

■ Közeledünk a nemzeti összetartozás napjához és az egyszer már elhalasztott tokiói nyári olimpiai játékok megnyitójához is. Az olimpia semmilyen más sporteseményhez nem hasonlító rendezvény, győzteseit és érmeseit hazájukban különleges tisztelet övezi. Magyarország – különösen lakosságának számához mérten – a legeredményesebb nemzetek közé számít, ráadásul két kényszerű távolmaradást (1920, 1984) leszámítva mindig képviseltette magát a nyári játékokon, és sportolói még soha nem tértek haza érmek nélkül. Az egyetemes magyar sport azonban ennél is eredményesebb: számos magyar nemzetiségű vagy magyar felmenőkkel rendelkező sportember szerepelt olimpián valamely más ország színeiben, és közöttük szép számmal vannak bajnokok és érmesek is. A Kárpát-medence és a diaszpóra magyar olimpikonjai közül soknak az anyaországban alig ismert a neve és magyar származása, pedig egészen kiemelkedő sportemberek vannak közöttük is. Alábbi összeállításunkban – a teljesség igénye nélkül – olyan magyar (származású) versenyzőket mutatunk be, akik nyári olimpiai játékokon valamely más ország színeiben szereztek fényes medálakat.

Mayer János

■ Magyar sportolók külföldi színeiben

Magyarország már az első világháború előtt is sportnagyhatalomnak számított; alapítója volt a Nemzetközi Olimpiai Bizottságnak, és az első játékokon is eredményesen szerepelt, pedig képviselői akkoriban még állami támogatás nélkül vállalták a részvételt. A sokáig erősen Budapest-centrikus sportélet vidéki centrumai a századfordulóra kezdtek kialakulni, közülük több (Kolozsvár, Szabadka) a trianoni határokon kívül esett.

1920 előtt csak elvétve találhatunk olyan magyar sportolókat, akik más országnak szereztek dicsőséget, hiszen a magyarság nagy része az akkori államhatárokon belül élt. Csupán olyanok jöhetnek szóba, akik valamely kivándorlási hullám során kerültek ki, ám – minthogy a sport ebben az időben még inkább a jómódú rétegek időtöltése volt – a szegény környezetet elhagyók közül kevesen jutottak el világraszóló sporteredményekig. Trianon után viszont a magyarság jelentős része az új határokon kívül rekedt, és kisebbségi sorba szorult, de a sport sokuknak felemelkedési lehetőséget jelentett. Különösen igaz volt ez az újonnan létrejött „Nagy-Romániában”, hiszen a régi királyságban a versenyszerű sportnak nem voltak komoly hagyományai, így a román sport első komolyabb sikerei nagyrészt erdélyi (köztük magyar) versenyzőknek köszönhetők. (Az 1930-as években két világbajnokságon játszó labdarúgó-válogatottjuknak szinte minden tagja magyar volt.) Csehszlovákia és a királyi Jugoszlávia a két világháború között nem tartozott az erős sportnemzetek közé, így ezekben az

országokban és utódállamaikban inkább a második világháború után találunk kiemelkedő magyar sportolókat. Az 1945 után a Szovjetunióhoz került Kárpátalja a hatalmas birodalomban – nemcsak a sport szempontjából – peremterületnek számított, így innen eleve keveseknek adatott meg az esély, hogy szovjet (majd ukrán) színeiben megmutathassák magukat.

A Kárpát-medence kisebbségi magyarságán kívül nem csekély azon magyar sportolók száma sem, akik – vagy felmenők – valamely emigrációs hullám során hagyták el Magyarországot vagy korábban ahhoz tartozó szülőföldjüket, és egy-egy nyugat-európai vagy tengerentúli állam színeiben érték el sikereiket. Történelmi sorsfordulók idején (1920, 1945, 1948, 1956) számos Magyarországon ismert és eredményes sportoló emigrált, bár közöttük kevesen voltak olyanok, akik korábbi sikereiket új hazájuk színeiben is meg tudták közelíteni. Az 56-os „disszidensek” második generációjában viszont többen is vannak, akik sportáguk legmagasabb csúcseit is ostromolni tudták. A 20. század végétől pedig már az sem volt ritka, hogy valaki házasságkötés miatt váltott lakhelyet, és onnantól más ország csapatát erősítette. A legújabb időkben pedig arra is akadt példa, hogy valaki sportszakmai okokból „cserélt hazát”: valamely, idehaza hagyományosan erős sportág magyar válogatottjába be nem férve „igazolt át” egy másik országba, amely akár anyagilag is jobb feltételeket tudott nyújtani, vagy épp az ő tehetsége nőtt túl a sportágában szerény hazai lehetőségeken.

Összeállításunkban mindegyik fajta magyar sportolóra találunk példát; történetük-

ben pedig a 20. század tengernyi ellentmondása tükröződik. A felsoroltak közül sokak magyar etnikai hovatartozása a közvélemény előtt sem volt ismert; különösen igaz volt ez a 2. világháborút követő „szocialista internacionalizmus” időszakában. A kisebbségi magyarokról a hazai sajtóban inkább hallgatni illett, a többségi nemzetek pedig – ha eltérő mértékben is – mindent a beolvasztásukra törekedtek. Ezzel magyarázható, hogy sokuk neve az olimpiai rangsorokban és a sajtóban eltorzított, idegenes formában jelenhetett csak meg, és bizonyos időszakokban az anyaországi sportolókkal való találkozásokat is tiltani próbálták. Emiatt néha komoly nyomozást igényel egy-egy magyar érmes azonosítása. Így is meglepő, milyen sok – idehaza alig ismert – külhoni magyar érmest találunk az olimpiai eredménylistán, a résztvevők száma pedig valószínűleg a százat is jócskán meghaladja. Arról nem is beszélve, hogy az anyai ágon magyar felmenőkkel rendelkező olimpikonok száma jóval magasabb lehet, ennek felkutatása azonban sokkal több időt igényelne. (Összeállításunkban a téli olimpiák nem szerepelnek, az ottani érmeikkel minden bizonnyal tovább bővülne a gyűjtemény.)

I. A Kárpát-medence olimpikonjai

A határon túli magyarság első nyári olimpiai érmét nem éppen magyar sikersportágban szereztek, hanem egy Magyarországon alig űzött versenyszámban. Az 1924-es párizsi olimpián ugyanis rögbibajnokságot

Pálffy Matild, az 1936-ban ezüstérmes csehszlovák tornászcsapat tagja

is rendeztek, bár azon mindössze három csapat vett részt. Románia gárdája ugyan mindkét ellenfelétől megsemmisítő vereséget szenvedett, de így is bronzérmet nyert. A csapat tagja volt *Nemes József* (Iosif Nemeş), ám róla alig található érdemi adat; feltehetően a Bukarestben élő magyarsághoz tartozott. Nem kizárt, hogy egy másik csapattag, *Teodor Florian* (Flórián Tódor?) is magyar volt, de róla a születési dátumán kívül semmilyen adatot nem találtam. Rajta kívül a két világháború közötti időszakban még két Kárpát-medencei magyar sportoló állhatott olimpiai dobogóra, mindkettő csehszlovák színekben: a hernádszentiványi tornász *Pálfy Matild* (Matylda Pálfyová, 1912-1944) a női csapatversenyben szerzett ezüstérmet, míg a nagyszombati *Herda József* (Jozef Herda, 1910-1985) birkózásban, a kötöttfogású könnyűsúlyban lett második, ezzel Csehszlovákia első olimpiai érmét nyerte. Pálfy Matildnak hamarosan politikai okokból fel kellett hagynia a tornával, utána – civil állása mellett (szlovákiai erőművek tisztviselője volt) – a lovassportra tért át. F fiatal házaspár volt, amikor egy tragikus lovasbalesetben életét veszítette. Emlékére a Szlovák Olimpiai Bizottság díjat alapított, amelyet kizárólag a sport és az olimpiai mozgalom iránt elkötelezett nők kaphatnak meg. Herda József ugyanezen az olimpián nagyszerű formában birkózva négy győzelmet aratott, egyedül a később győztes finn *Lauri Koskelától* szenvedett szoros, 2:1-es vereséget. A később Pozsonyban edzőként is eredményes sportember nevét szülővárosában sportiskola őrzi.

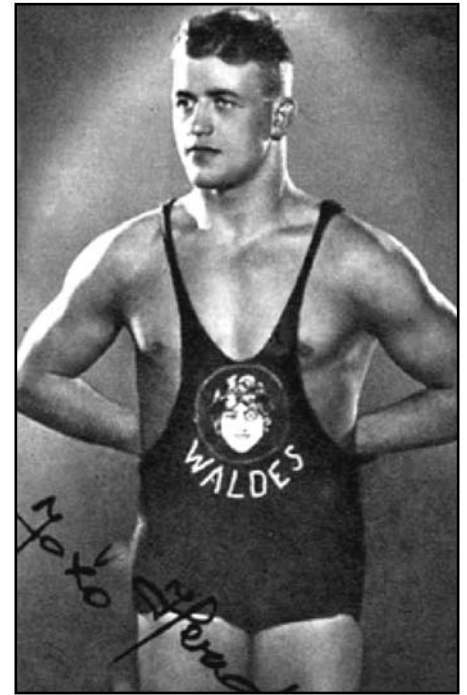
A második világháború után valamilyen trianoni utódállamban állami szinten kezdték támogatni a sportot, és ez az olimpiai eredményekben is tükröződött. A legtöbb külföldi magyar sportoló **Román-**

nia színeiben állt rajthoz az olimpiákon, s közülük többen érmekig is eljutottak. Nem véletlen ez, hiszen Erdélyben, a Bánátságban és a Partiumban néhány olyan kiemelkedő sportműhely jött létre, amely tömegével termelte a válogatott sportolókat.

Igazából önálló írást is megérdemelve a romániai magyar vívók sikersorozata, amely főleg a szatmárnémeti és a kolozsvári iskolának köszönhető: húsznál is többen jutottak el onnan világversenyekig, legjobbjaik pedig olimpiai érmeiket is szállították. Közülük elsőként a kolozsvári *Orbán Olga* 1956-ban, alig 18 évesen szerzett egyéni ezüstérmet női törvívásban, de hosszú pályafutása alatt – 5 olimpián szerepelt – további két alkalommal nyert bronzérmet a női törccsapat tagjaként. (1962-ben egyéni világbajnok is volt.) Ebben az időben az anyaországi törvívók is fényes sikereket arattak, de az 1968-ban és 1972-ben bronzérmes román csapatban Orbánon kívül két további magyar vívónő is szerepelt, a kolozsvári születésű, de Szatmárnémetiben vívni kezdő *Gyulai Ilona* (Ileana Gyulai) és a szatmárnémeti *Stahl-Jencsik Katalin* (*Ecaterina Stahl-Iencic*, 1946–2009). (*Gyulai Ilona* utóbb a híres labdarúgó, majd edző *Jenei Imre* felesége lett.) Stahl-Jencsik volt az első érmes versenyzője a *Csipler Sándor*, majd *Haukler István* nevével fémjelzett szatmári vívóműhelynek, amely az 1970-es évektől tömegével termelte a román (és a német) vívóválogatott utánpótlását. (Jencsik 1975-ben egyéni világbajnokságot nyert, lánya, a párbajtőröző *Stahl Krisztina* is szerepelt olimpián.) Az 1984-es olimpián ezüstérmes román női törccsapatban három szatmári vívó, *Orosz Rozália* (Rosalia Oros), *Weber Mónika* (Monica Veber-Kosztó) és a férje révén magyar kötődésű *Zsák-Moldovan Marcela* szerepelt. Szabó-Orbán Olga egyébként 1989 óta Budapesten él, és

bár foglalkozott vívókkal is, első-sorban franciata-nárként dolgozott.

Az 1970-es, 80-as években megindult a német felmenőkkel is rendelkező román állampolgárok kivándorlása Nyugat-Németországba, és ennek a folyamatnak az egyébként magyar anyanyelvű vívók közül többen is részesei voltak.

Herda József birkózó, Csehszlovákia első olimpiai érmese

Nagy részük a német vívás fellegvárában, Tauberbischofsheimben telepedett le, és a német állampolgárságot megszerezve nyugatnémet színekben is nagy sikereket aratott. Az 51 (!) szatmári sváb származású német vívó közül olimpiai éremig hárman jutottak el: *Funkenhauser Zita* törccsapatban kétszeres olimpiai bajnoknak és egyszeres ezüstérmesnek mondhatja magát (1984, 1988, 1992), egyéniben pedig egy bronz-érme (1988) van; *Weber Mónika* német színekben egyszer volt második (1992), kétszer harmadik helyezett (1996, 2000) csapat tagja, míg *König Rita* 2000-ben egyéniben ezüst-, csapatban bronzérmet szerzett. Érdekes, hogy a három szatmári vívónő három igencsak különböző módon jutott el Németországba: *Funkenhauserék* családja német felmenőkre hivatkozva a hetvenes évek végén vándorolt ki, *Weber* 1986-ban, kalandos úton szökve menekült el a kommunista Romániából, míg *König* családja 1990 után törvényesen hagyta el az országot (édesapja futballedzőként kapott munkát). Mindhárman ma is kiválóan beszélnek magyarul. A szatmárnémeti vívóiskola legutóbbi sikerét pedig a neve ellenére magyar anyanyelvű *Deac-Pop Simona* érte el, aki 2016-ban volt tagja az aranyérmes román női párbajtörccsapatnak.

A román vívósportban azonban még a szatmári vívók távozása után is maradtak magyar tartalékok: a kolozsvári *Pap János* (Ioan Pop) 1976-ban és 1984-ben, a székelyudvarhelyi születésű *Szabó Vilmos*

Románia bronzérmes rögbiválogatottja 1924-ben

1984-ben volt a bronzérmes román kardcsapat tagja; Pap 1976-ban egyéniben is negyedik lett, csak három szovjet versenyző előzte meg. (Később a Nemzetközi Vívószövetség technikai igazgatója lett, számos világvérseny szervezéséért felelt.) Szabó Vilmos felesége, az egyéni világbajnoki címet is szerzett brassói *Lázár Réka* pedig ezüst- (1996) és bronzérmes (1992) is nyert a román női törccsapat meghatározó tagjaként. Kettejük közös gyermeke, *Szabó Mátyás* már német színekben szerepelt olimpián, mind eddig éremig nem jutott el. Az olimpiai éremet nyerő romániai magyar vívók sorába tartozik még a marosvásárhelyi *Nyilka Sándor* (Alexandru Nilca) is, aki ugyancsak az 1976-ban bronzérmes kardcsapatban vívott.

A román férfi kézilabdázás az 1970-es években élte fénykorát, az ország szinte minden nemzetiségét képviselő csapatuk ebben az időben két világbajnoki címet is nyert. Olimpián ugyan nem sikerült győzniük, de 1972 és 1984 között mindegyik alkalommal dobogóra állhattak: 1976-ban, Montréalban ezüst-, a másik három játékokon bronzérmes nyertek. A világklasszissokkal teletűzdelt gárdának több magyar tagja is volt: a zsigódi *Birtalan István* (Ștefan Birtalan) háromszor (1972, 1976, 1980), az imecsfalvi *Kicsid Gábor* (Gabriel Kicsid) és a négyfalusi *Boros József* (Iosif Boros) pedig kétszer volt a dobogós csapat tagja – 1980-ban, emlékezetes mérkőzésen éppen Magyarország ellen harcolták ki a bronzérmes. (A kora meghatározó játékosának számító Birtalant három évben választották meg a világ legjobb kézilabdázójának, 1976-ban az olimpia gólkirálya volt.)

A román tornasport – főleg a női vonalon – az 1970-es, 80-as években aratta a legnagyobb sikereit, nem kis részben az ónfalvi (onești), később a dévai edzőközpontban működő *Károlyi Béla* és *Márta* hí-

A román törvívónők csapata az 1968-as olimpián (balról az első Gyulai Ilona, a második Szabó-Orbán Olga, az ötödik Stahl-Jencsik Katalin)

resen kemény, de eredményes munkájának köszönhetően. Legsikeresebb tanítványaik kezdetben román lányok voltak, bár annak idején elterjedt egy városi legenda az ötszörös olimpiai bajnok *Nadia Comăneci* magyar származásáról – ennek azonban nincs alapja. Az 1980-as moszkvai olimpián viszont tagja volt az ezüstérmes román csapatnak az aradi származású *Éberle Emília*, aki felemás korláton is második lett. Egy darabig kihirdetett pontszáma alapján olimpiai bajnoknak hitte magát, ám aztán a keletnémet „sportdiplomácia” erősebbnek bizonyult, és *Maxi Gnauck* kapta meg az aranyérmes – állítólag „véletlenül összeszecszerelték a pontszámaikat”. 1984-ben a Los Angeles-i olimpia egyik legnagyobb sztárja volt a zágoni születésű *Szabó Katalin* (Ecaterina Szabo), aki ugyan az egyéni összetettben hajszállal lemaradt az időközben az Egyesült Államokban dolgozó *Károlyi* új tanítványától, *Mary Lou Rettontól*, ám ezért négy aranyérmes kárpótolta magát: a román csapat aranya mellett győzött talajon, ugrásban és gerendán is. Ma

mindkét egykori nagyszerű tornász nyugaton él: versenyzői pályájuk lezárása után *Éberle* az Egyesült Államokban, *Szabó Katalin* Franciaországban telepedett le magyar férjével. (*Szabó Katalin* nevét Zágonban, Sepsiszentgyörgyön, de még franciaországi lakhelyén is sport-

csarnok viseli.) A román atlétikának az erdélyi magyarság számos kiválóságát adott, az első igazán nagy csillagnak a temesvári *Balázs Jolán* (Iolanda Balaș, 1936–2016) magasugró számított, aki sajátos ollózó technikájával 14-szer javított világrekordot, és több mint tíz éven keresztül veretlen volt, kétszer Európa-bajnokságot is nyert. 1960-ban 14, 1964-ben pedig 10 cm-es fölényrel nyerte meg versenyszámát az olimpián. (1956-ból egy olimpiai 5. helye is van.) Legjobb eredménye (191 cm) ma is tiszteletet parancsoló; 2000-ben megválasztották a 20. század legjobb női magasugrójának. A mexikói olimpia előtt – amelyen végül sérülés miatt nem vehetett részt – meggyanúsították, hogy férfi nemi jelleget mutat. Mindenesetre férjhez ment edzőjéhez, a korábban szintén magasugró olimpián *Sótér János*hoz, majd testnevelő tanár lett. 1988–2005 között a Román Atlétikai Szövetség elnöke, 2001-től Bukarest díszpolgára volt, a román fővárosban 2003 óta atlétikai stadion viseli a nevét.

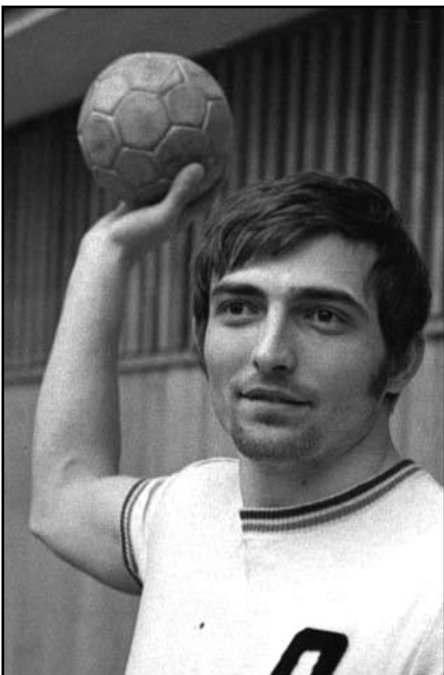
Kolozsvár az atlétikának is fontos központja volt Romániában, a helyi vasutas sportklub számos tehetséget nevelt ki, még ha aztán többet közülük el is ragadott valamelyik bukaresti nagy egyesület. Olimpián is sokan szerepeltek közülük, de éremszerzésig csak *Silay* (sz. *Gergely*) *Ilona* (Ileana Silai) jutott el, aki 1968-ban a 800 méteres síkfutásban nyert ezüstérmes. Érdekes epizód, hogy legyőzője, az amerikai *Madeline Manning* magyarul gratulált neki az eredményhirdetésen – neki ugyanis az edzője egy Amerikába szakadt hazánkfia, *Ferenczy Sándor* volt, aki néhány magyar alapszót megtanított versenyzőjének. *Silay* hosszú pályafutása alatt még három olimpián vett részt, egyszer fedett pályás Európa-bajnok is volt. Az 1980-ban visszavonuló bajnoknő

Minden idők egyik legnagyobb magasugrója, Románia első női olimpiai bajnoka, *Balázs Jolán*

ma Münchenben él, de sok időt töltenek el Kolozsváron is, a román atlétikával azonban szinte minden kapcsolata megszakadt. Az újabb kori román atlétika egyik legnagyobb csillaga a beszercei *Gabriela Szabó*, aki két olimpián háromféle érmet nyert, 2000-ben olimpiai bajnok lett az 5000 méteres síkfutásban, és három világbajnoki címe is van. A román–magyar vegyes házasságból származó sportoló sokáig nem szívesen beszélt magyar származásáról, mivel édesapja kiskorában elhagyta a családot. Aztán a „magyar vonal” mégis erősödött a családjában, hiszen edzőjéhez, *Gyöngyössy Zsolthoz* ment férjhez, de ő magyarul nem beszél. Sportpályafutása befejezése után számos magas tisztséget viselt a Román Atlétikai Szövetségben, egy ideig az ország ifjúsági és sportminisztere is volt, jelenleg a CSM Bukarest sportklub elnöke.

Az evezés semmiképpen nem tartozik a magyar sikersportok közé, az anyaország sportolója még soha nem nyert olimpiai aranyat ebben a diszciplínában. A nagy hagyományokkal rendelkező román evezőssportnak azonban több magyar értese, sőt olimpiai bajnoka is van: 1984-ben a csángóföldi *Horváth Ilona* (Elena Horvat) a kormányos nélküli kettes, a Temes megyei Újvárról származó *Józsa (sz. Veres) Ibolya* (Viorica Iojă) pedig a kormányos négyesben szerzett aranyérmet. (Utóbbi az ezüstérmes román nyolcasnak is tagja volt.) Rajtuk kívül még az aradi *Lázár Erzsébet* (*Elisabeta Lazăr* – 1976, négypárevezős), a szászrégeni *Barabás Enikő* (2008, női nyolcas) és a temesvári *Lavrenszki László*

A 70-es évek egyik legnagyobb kézilabdázója, *Birtalan István*

Egy igazi erdélyi magyar vívócsalád: *Szabó Mátyás, Szabó-Lázár Réka és Szabó Vilmos*

(Ladislau Lovrensch – 1972, kormányos kettes, 1988 kormányos négyes) szerzett olimpiai érmet egy-egy román egység tagjaként. (Feltételezhető, hogy az 1984-es női nyolcasban evező *Aneta Mihály* is magyar származású volt, de róla nem találtam megbízható adatokat.)

Küzdősportokban is akadtak romániai magyar sikerek az olimpiákon. 1952-ben a resicabányai *Fiáth György* (Gheorghe Fiat) szerzett bronzérmet ökölvívásban a könnyűsúlyúak küzdelmében. (Később edzőként és sportvezetőként is működött Bukarestben.) A birkózók közül 1956-ban a lugosi *Horváth Ferenc* (Francisc Horvath) szerzett bronzérmet a kötöttfogás 57 kg-os súlycsoportjában, épp Helsinkiben magyar bajnoka, *Hódos Imre* előtt. (Egymással nem birkóztak.) Horváth egyébként a későbbi győztes szovjet *Vjrupjajevet* is legyőzte, de egy balszerencsés veresége és az ebből adódó körbeverés miatt a harmadik helyre szorult. A hatszoros román bajnok később sokáig edzőként dolgozott. A marosvásárhelyi *Simon László* (Ladislau Şimon) 1976-ban a szabadfogású szupernehézsúlyban szerzett bronzérmet. Itt két magyar is állhatott a dobogón, hiszen az ezüstérmet a magyar színeket képviselő, kettejük összecsapását szoros küzdelemben megnyerő *Balla József* szerezte meg. Sajnos mindkét óriás korán távozott az élők sorából: Balla 2003-ban, a világ- és Európa bajnokságot is nyerő Simon 2005-ben, alig 51 évesen hunyt el. Simon László visszavonulása után 2000-ig edzőként dolgozott; halála után Marosvásárhely díszpolgári címet adott neki. Az olimpiai érmes erdélyi magyar nehéztaláltak sorát gyarapítja a Széken szü-

letett, kolozsvári súlyemelő *Tasnádi István* (Ştefan Taşnadi) is, aki 1984-ben szerzett ezüstérmet a 110 kg-os súlycsoportban a dél-tiroli olasz *Norberto Oberburger* mögött. Ha más szocialista országok ott lettek volna Los Angelesben, akkor valószínűleg erre a helyezésre nem lett volna esélye, hiszen az „olimpiapótló” szocialista Barátság verseny győztese 60 kg-mal többet teljesített Tasnádi 380 kg-os összeredményénél. A 2018-ban, 65 évesen elhunyt „Tasi” edzőként, sportvezetőként, nemzetközi bírónaként is sikeres volt, 2017-ben Kolozs megye díszpolgárává választották.

Az úszás semmiképp nem nevezhető Románia sikersportágának (főleg Magyarországhoz képest), de magyar úszó így is szerzett már érmet hazájának. A nagybányai származású *Lung Noémi Ildikó* (Noémi Lung) 1988-ban, a szülői olimpia idején volt élete formájában, ahol a 200 és a 400 méteres vegyesúszásban is dobogóra állhatott: előbbiben 3., utóbbiban a 2. helyen végzett. Az 1987-es zágrábi Universiadén öt első helyet gyűjtő úszónő az aranyéremre sem volt esélytelen, de az egyik számban egy keletnémet „úszógép” (*Daniela Hunger*), a másikban az amerikaiak vilákklasszisa, *Janet Evans* akadályozta meg ebben. 1990-től az Egyesült Államokban élt és tanult, versenyzői pályafutásának lezárása után edzőként dolgozott, 2002–2010 között a Floridai Egyetem úszócsapatának vezetőedzője volt, ma pedig egy miami úszó- fitnesscentrum igazgatója, férje a korábbi román kézilabdás olimpiakon *Cristian Zaharia*.

Folytatjuk ■

A Barbarossa-terv *Mítosz és valóság*

Kenyeres Zsolt

■ 80 évvel ezelőtt, 1941. június 22-én indult meg a világtörténelem egyik legnagyobb hadművelete. Ennek kihatása nagyban meghatározta a világtörténelem alakulását. Írásomban nem is magáról a hadműveletről írok röviden, hanem azokon tényezőket vizsgálom meg, melyekről a köztudatban téves kép él, illetve amelyeket a németek nem vettek alaposan számításba a tervezés idején.

A háború okai

A támadásnak ideológiai, politikai és gazdasági okai egyaránt voltak. Ideológiai szempontból Hitler egy bolsevizmus elleni „keresztis hadjáratként” tekintett a hadműveletre.

A bolsevizmust a nemzetiszocialista vezetés egy egész Európát elnyelő, fenyegető veszéllyként értelmezte, amely ellen meg kell védeni a kontinentet. Bár politikailag 1939 (főként az ún. *Molotov-Ribbentrop paktum* megkötése) óta szoros gazdasági kapcsolatban állt egymással a két diktátor, ám érdekellentétek merültek fel a balkáni, illetve az északi (finn) érdekszférák kapcsán. Vannak olyan feltételezések is, amelyek szerint Sztálin maga akart támadni először, csak Hitler megelőzte ebben.

A gazdasági tényező volt talán a legfontosabb indíték. Németország krónikus nyersanyaghiányban szenvedett. Főleg bauxit- és kőolajkészletei voltak szűkösek, és élelmiszerből is behozatalra szorult. A háború miatt azonban munkaerőhiány is sújtotta a német gazdaságot. Hitler a Szovjetunió legyőzésével a háború lezárását és a hadsereg leépítését remélte. Abban is bízott, hogy a megszállt te-

rületek lakosságát olcsó munkaerőként hasznosítani tudná a német gazdaság. Ukrajna jó minőségű termőföldjeivel megoldotta volna az élelmiszerhiányt, míg az ásványkincsek (ukrán vasérc, mangán, bakui olaj) az ipar gazdasági gondjait kezelték volna.

Hitler elképzelése szerint a Szovjetunió legyőzése után Nagy-Britannia kapitulációja is lehetővé vált volna, hiszen nem maradt volna potenciális szövetségese az európai kontinensen. (Az Egyesült Államok hadba lépésével nem számolt.)

A haditerv

1940. július végén Hitler döntött a támadásról, részben az angliai légi háború eredménytelensége miatt. A német hadvezetésben – főleg a haditengerészet és a légierő részéről – voltak kétségek, de ezeket az aggályokat a diktátor elvetette. Nagy kockázatot vállalt a Harmadik Birodalom, mert ez idáig erői egyszerre nagyrészt egyetlen fronton harcoltak.

1941-re azonban a helyzet megváltozott. Afrikába kellett küldeni egy német hadtestet Mussolini erőinek megsegítésére, az atlanti csata is egyre több német ipari kapacitást kötött le, és a brit légierő rendszeresen támadta a francia ipari célpontokat, ami a német légi erő lehetőségeit korlátozta.

A keleti hadjárat csak fokozta a német haderő megosztottságát, ráadásul a Wehrmacht erejének 75%-át ezen a fronton vetették be. A támadók gyors, 3-4 hónapos hadjáratot terveztek, mert egyrészt nem voltak felkészülve a téli hadviselésre, másrészt a német hadiipari kapacitások nem tették lehetővé egy hosszabb távú háború sikeres megvívását.

A cél az AA (Arhangelszk – Urál – Asztrahany vonal) elérése volt, ami nagyjából a szovjet állam európai ország részének megszállását jelentette volna. A főbb hadászati célok: Leningrád, Moszkva, illetve délen Kijev, valamint Baku megszerzése voltak. Ez hatalmas terület, amelynek megszállása és biztosítása is hatalmas erőt kötne le, és a távolságok is óriásiak, s ez nagyban megnehezítette a német utánpótlást.

A haditerv szerint bevetett haderő egyszerűen kevésnek bizonyult ekkora terület megszállásához és megszerzéséhez. A három hadseregcsoportba koncentrált támadó erő koncentrikus átkaroló manőverekkel tervezte a szovjet élőerő elpusztítását, de nem vette számításba a hatalmas távolságokat, és azt sem, hogy a támadó ékek mint egy kéz ujjai belevágtak a kelet-európai síkságba, de a nagy méretek miatt nem járhattak teljes sikerrel. A szovjet haderőnek mindig volt hová visszavonulnia. A másik gond az volt, hogy a hadászati

Korabeli litván és francia propagandaplakátok

célpontok közötti prioritások terén ellentét volt a német hadvezetés és Hitler között. Hitler számára a déli célpont (gazdasági szempont), míg a legfőbb hadvezetésnek (OKH) Leningrád és Moszkva volt a fontosabb (politikai szempont). A haditerv végül is úgy oldotta meg a dilemmát, hogy a három hadseregcsoportnak önállóan kellett támadnia, nem volt prioritás a célpontok tekintetében, és ha valamelyikük elérte célját, akkor be kellett volna segítenie a másik két hadseregcsoportnak. Mindez oda vezetett, hogy 1941 késő nyarán és őszén a német hadvezetés és Hitler ide-oda „dobálta” a páncélosokat a hadseregcsoportok között, hogy valamelyik célt meg tudják valósítani, ami a harckocsik gyors amortizációjához vezetett. (Például Kijev bevétele során 1941 szeptemberében a Közép hadseregcsoport 2. páncéloscsoportja 600 km-es déli támadást hajtott végre.)

A német hadsereg gyengeségei

A Wehrmacht 1939-41 között 9 európai országot győzött le gyors hadjáratokban. Ezek egyike sem jelentett nehéz feladatot számára, mert a német hadigépezet harcászati eljárásaival, begyakorlottságával, rugalmas és gyors döntéshozatalával meg tudta oldani a hadműveletek során felmerülő nehézségeket. A Wehrmachtot a *Blitzkrieg* (villámháború) szellemében építették és fejlesztették, ennek előnyeivel és gyengeségeivel. Előnyeit a náci propaganda túlhangsúlyozta, és egy legyőzhetetlen haderő illúzióját keltette a közvélemény szemében. Nézzük meg e haderő gyenge pontjait! Ennek egyik eleme a katonák gyenge állóképessége a keleti hadszíntér viszonyaihoz, ahol minden kényelmet nélkülözniük kellett.

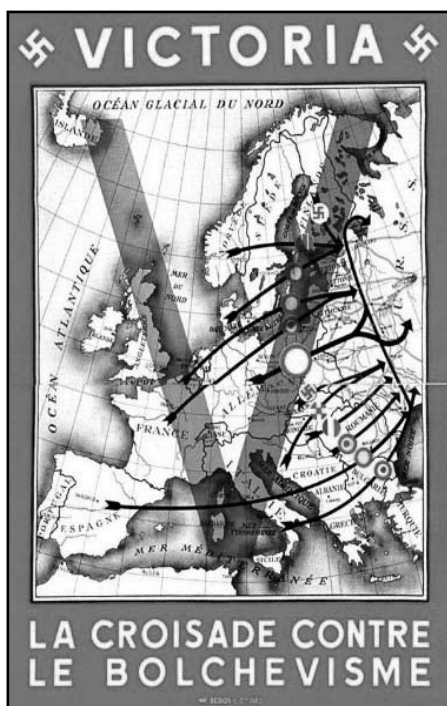

Figure 7. Directive Barbarossa

Nem voltak felkészülve a hosszú távú (napi 50 km-es) gyalogmenetekre, valamint az éjszakai közelharcokra sem. „A német katona puhánnyá vált, mert Hitler laktanyákban állomásoztatta őket, és nem voltak hozzászokva a kemény, nomád keleti terepviszonyokhoz.” (vö. Robert Kershaw: *Háború virágfűzerek nélkül. A Barbarossa-hadművelet, 1941-45.* Gold Book Kft., Debrecen 2000., 22. o.) A gyalogság valójában nem volt kellően gépesítve, a propagandafilmekekkel ellentétben éppúgy gyalogmenetben közelítették meg a keleti hadjárat célpontjait, mint 1914-ben tették. A szállítójárművek zömét zsákmányolt francia teherautók tették ki – német járművekből ugyanis nem volt elegendő –, így gyakori volt az alkatrészhiány. A német haderő több mint 600 000 lovat is felhasznált a hadjáratban.

Hitler nem tudott elég gépesített és felderítőegységet létrehozni, amire pedig a tágas keleti térségekben nagy szüksége lett volna. Kevés volt a páncélos hadosztály is, mely a mozgó háború lényegét jelentette, ezért 1940-ben Hitler növelte is a gépesített alakulatok számát. 1941 nyarára 180 hadosztályra akarta növelni a német hadsereget (ebből 10 gépesített és 20 páncélos lett volna). 11 hónap azonban nem volt elég idő az új egységek létrehozására, kiképzésére és a fegyverzet modernizálására. A hadosztályok számát úgy növelte, hogy pl. a páncélos hadosztályok páncélos állományát megfelezték, és egy alakulathoz képzett kettőt. (1939-ben egy ilyen egységben 324 tank volt, 1941-ben csak 150-196). A harckocsiállomány jelentős részét még az elavult P-I és P-II alkotta, mivel a harckocsigyártás nem tudta elegendő modern tankkal ellátni a haderőt, ezért állományban tartották őket (a termelés a havi 200 db-os

átlagot sem érte el). A bevetett német páncélos erők összetétele ezt jól mutatja. Az Észak hadseregcsoport (a továbbiakban: HDSCS) 4. páncéloscsoportja 590 tankjából 151, a Közép HDSCS két csoportjának 1786 tankjából 800, a Dél HDSCS 730 páncélosából pedig 455 volt modernebb P-III, P-IV.A típusú. Összesen 1406 tank, azaz a bevetett 3106 páncélos 45%-a tudta csak ellensúlyozni a szovjet páncélosok (T-34) minőségi előnyét. A németek védelmében elmondható, hogy a 9446 bevetett szovjet tankból is csak 857 T-34 és 425 KV-1 tank számított modernnek. Ez részben magyarázza a németek kezdeti sikereit a hadjárat során. Őszre azonban a már elavult szovjet páncélosok pótlására csak korszerűbb T-34-esek érkeztek, ami a németek győzelmi esélyeit jelentősen csökkentette. Mondhatjuk azt is, hogy a Barbarossa-terv gyorsabb modernizációra készítette a szovjet hadsereget.

A gyalogsági páncélhárítás fő fegyverzetét alkotó 37 mm-es löveg már 1940-ben sem volt megfelelő a feladata ellátására, és a T-34-esek ellen nem volt komoly páncélhárító fegyvere a német gyalogságnak.

Légiőrök tekintetében a németek korábbi sikerei elfedték azt a tényt, hogy a Luftwaffét villámháborúra építették fel. Vadászgépe, a Messerschmitt-109, kora egyik legjobbja volt, de gyenge futóművének problémáját a háború végéig sem tudták kiküszöbölni, és a keleti hadszíntér terep- és klimatikus viszonyai miatt sok gép a fel- és leszállás közben veszett oda. A német haderőnek nem volt olyan stratégiai bombázója, mely több ezer km-es hatótávolsággal, több tonnás bombaterheléssel képes lett volna a szibériai vagy az uráli iparvidéket támadni. Ez lehetővé tette Sztálin számára, hogy a nyugati térségből átmenekített 1523 gyárat gyorsan újraindítsa keleten, és a fegyvergyártási versenyt tulajdonképpen már 1941-ben megnyerte Hitlerrel szemben. A német bombázók taktikai jellegű (közvetlen támogató) feladatok megoldására kiválóan alkalmasak voltak, de kis hatótávolságuk és bombaterhelésük miatt a háború sorsát döntően nem tudták befolyásolni.

Infrastruktúra, klíma, demográfia

A szovjet közúthálózat 1941-ben eléggé elavult volt, az országon egyetlen komolyabb kiépített autópálya haladt át (Minszk-Szmulenszk-Moszkva). A németek is ezen keresztül próbálták elérni a fővárost. A szovjet vasút- és közúthálózatról azonban alig voltak információik. Ennek egyik oka a szovjet kémelhárítás volt, amely a német hírszerzést megakadályozta ennek felderítésében, illetve az a tény, hogy a német kémrepülőgépek nem tudtak mélyen behatolni a szovjet légtérbe. A németek ismerték a meghódított

balti és lengyel területek útviszonyait, de ezeken túl már az iskolai atlaszok térképeiből tájékozódhattak.

A vasúthálózat is gondot okozott, mivel az európai vasúthálózat által alkalmazott normál nyomtávolság névleges mérete 1435 mm, az oroszé viszont szélesebb ennél (1520 mm). A szélesebb nyomtávolság nagyobb megengedett tengelyterhelést tesz lehetővé. A széles és a normál nyomtávolságú vasutak találkozásánál az árutak át kellett rakodni, vagy a tengelyeket át kellett szerelni.

Azt se felejtjük el, hogy a hátráló szovjetek a felperzselt föld taktikáját alkalmazva visszavonulásukkor mind a közutat, mind a vasutat próbálták használhatatlanná tenni. A német erők számára az utánpótlás kulcsfontosságú volt, főleg a páncélosoknak, melyek az áttörést hajtották végre, és ha nem érkezett meg az üzemanyaguk, akkor a támadás több napra leállt, és ez egyre gyakoribbá vált, amint az időjárás is elkezdett változni.

A nagy nyári meleg és por, az ingoványos talaj a német fegyverzetet is igénybe vette. A rossz minőségű utakon megnőtt a harckocsik fogyasztása, és a mozgó alkatrészek hamarabb amortizálódtak. A hirtelen lezúduló eső, illetve a *raszputyica* (őszi esők) képes volt több napra is megbénítani egy-egy hadműveletet. A németek többek között ezért voltak késésben már 1941 őszén is. Az utánpótlás nehézkesen érkezett a frontra, és gyakran nem is pótolta a veszteségeket. A téli időjárás már egy részben kivértett, elhasznált technikával, ereje végső erőfeszítésével küzdő haderőt ért el. A tél csak megadta a kegyelmezdőfést a villámháborús hadigépezetnek.

A demográfia is fontos tényező volt ebben a háborúban. A Szovjetunió lakossága 192,4 millió fő volt, a német államé 68,6 millió (de ha ehhez hozzáadjuk a cseh és osztrák lakosságot, akkor sem érte el a 80 millió főt). Mindez hatalmas fölényt jelentett mozgósítható katonák szempontjából Sztálinnak. Hiába voltak (finn, román) szövetségesei Hitlernek már 1941-ben, ezek létszáma sem volt képes ellensúlyozni ezt a hatalmas emberfölényt. A szovjet hadviselés amúgy is a hatalmas emberveszteségre épített, és erre a németek nem számítottak. Megdöbbenve látták, hogy a szovjet haderő emberek százait áldozta fel 1941 nyarán, őszén, és ezt képes volt elviselni, pótolni. A német haderő számára ekkora arányú veszteség viszont végzetes lett volna.

Ezért mondhatjuk azt, hogy az ún. „katlan-csaták” német sikerei *pürrhoszi győzelmek* voltak, mert a katlanok felszámolása lekötötte a támadó haderő nagy részét. Ekkor az idő döntő tényezőnek bizonyult. ■

Az új postahivatal forgalma

Sarlós István

■ 1926-ban elkészült a bajai postapalota, amelyet a trianoni Magyarországon belül a város megnövekedett közigazgatási szerepének, (csonka) Bács-Bodrog vármegye székhelyének a kiszolgálására terveztek. Az új bajai posta megépítése hosszú folyamat volt, már a 20. század első évtizedében elkezdték a tervezést és a későbbi építési telkek kisajátítását. Az első világháború, majd az azt követő szerb megszállás miatt a bajai postapalota építése lekerült a napirendről, de 1921-ben a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság csapatainak távozása után az új megyeháza építése mellett az egyik kiemelt városi fejlesztés lett. A mind méreteiben, mind kialakításában impozáns – a körülötte álló épületekhez és az utca áteresztő képességéhez viszonyítva túlméretezett – épület átadása és a postahivatal beköltözése után azonnal közlekedési problémákat generált. A Bende Imre – ma: Oroszlán – utcát a színházteremmel és bálteremmel rendelkező Központi Szálló és a vármegye székhelyének postahivatali forgalma túlterhelte. A folyamatosan közlekedő postakocsik miatt a szálloda üzemeletetői és a helyi lakosok is kérték a forgalmi rend átalakítását, a piaci napokon – komoly gyalogosforgalom volt az utcán – és a báli szezonban tapasztalható kaotikus állapotok megszüntetését. Az utca forgalmában külön fennakadást jelentett a postaudvarra történő ki- és behajtás a szűk utca és az éles ráforduló miatt. A helyzet megoldására kézenfekvő megoldásnak tűnt a forgalom egy részének a Rövid utcára való átterelése, de ezt ennek 7 méteres szélessége megakadályozta.

1931 februárjában a probléma megoldására lehetőséget kínált Schwartz Albert építésiengedély-kérelme. A Rövid utca páros oldalán található 2929-es és 2930-as sorszámú belterületi telkek Schwartz tulajdonában voltak, aki a tervek benyújtásával mindkét területre házépítési engedélyt kért. A polgármesteri hivatalhoz 1931. február 4-én érkezett meg a hivatalos kérelem, amelyet azonnal továbbítottak a mérnöki hivatalhoz. Nagy András, a hivatal vezetője, városi főmérnök a törvényhatósági bizottság soron következő kisgyűlésén március 7-én ismertette a témát a város vezetésével. A két telekre építendő házak homlokzata közvetlenül az utcafronton kezdődött volna, azaz ha a mérnöki hivatal kiadja az építési engedélyt, akkor a Rövid utca szélesítése és a postakocsi-forgalom részbeni ide terelése lehetetlenné válik. A kisgyűlésen dr. Borbíró Ferenc polgármester magára vállalta az utca kiszélesítését célzó határozat előkészítését a következő rendes közgyűlésre, amelyet már-

cius 26-án tartottak. Baja város közgyűlése a polgármesteri – és főmérnöki – indítványt 12. sorszám alatt tárgyalta.

„2256. kig. [közigazgatási] 1931. és 12. közgy. [közgyűlési] jkvi. [jegyzőkönyvi] szám.

A th. [törvényhatósági] bizottság kisgyűlésének 2256/kig. 1931. sz. [számú] határozata megbízta a polgármestert a posta kocsiforgalmának könnyebb lebonyolítása érdekében a rövid utca rendezésének műszaki előkészítésével és végleges javaslat tételével. A helyszíni viszonyok mérlegelése és a postával való megbeszélés után a mérnöki hivatal útján új utcavonal megállapítását javasolja a polgármester, mely a jelenlegi utcavonallal párhuzamos mintegy 3.00 m-el szélesíti ki az utcát. Ezáltal az utca a posta forgalma szempontjából kellőképpen – cca. [körülbelül] 10 m-re – szélesednék és a 2930-2929 hrsz. [helyrajzi számú] telektömb beépíthetőségét sem csökkentené túlságosan. Ezzel az új utcavonallal párhuzamosan a túlsó oldalon a 2928/2 hrsz. telek utcavonalának meghosszabbításában szintén új szabályozási vonal létesülne, mely a 2928/1 hrsz. telekhez több-letként csatlakozna.

Javaslatunk az, hogy az új építkezéseket csak az új szabályozási vonalakra engedélyezzünk és ezek esetében az új utcaszélességbe eső magántelekrészeket a város váltsa meg, a közterületrészeket pedig az új építető tartozék megváltani.

Határozat.

Baja város th. bizottsága kimondja, hogy a postai forgalom megkönnyítése érdekében, a postának tett régebbi ígéretéhez képest a Rövid utcát a mellékelt vázrajz szerint a következőképpen rendezi:

A Rövid utca mindkét oldalán új építési vonalat állapít meg, mely a 2929 és 2930. hrsz. Schwartz Albert bajai lakos tulajdonát képező telektömb utcavonalával párhuzamosan, a 2931. hrsz. Telek Arany János utcai sarkából kiindulva a jelenlegi utcavonaltól 3.00 m-el beljebb húzódik, az ellenkező oldalon pedig a 2928/1. hrsz. telek elé nyúlva húzódik.

Kimondja a th. bizottság, hogy új építkezésekre csakis a kijelölt szabályozási vonalakon belül adható engedély, és, hogy az ily esetekben közterületté váló magánterületek, illetve magánterületté váló közterületek a város, illetve új tulajdonos által a forgalmi érték szerint megváltandók.

Tudomásul veszi a th. bizottság, hogy a Schwartz Albert tulajdonát képező 2929. és 2930. telek beépíthetőség szempontjából megfelelőek maradnak és ezért nem találja szükségesnek az egész telektömb kisajátítását.

Az új utcavonalra való áttérés fokozatosan történhetik a mindenkori új építési alkalmaparcsán. Ezért a 2929. hrsz. telekrészre Schwartz Albert által 2256. kig. 1931. sz. alatt beadott építési kérelmét csak az új utcavonalra áttérített épületekre lehet teljesíteni.

A th. bizottság megbízta a polgármestert, hogy a fentiek szerint járjon el, és jelen határozatát a kiigazítási helyszínrajzok csatolásával jóváhagyás végett a m. k. belügyminiszter úrhoz terjessze fel.

Jelen határozatunk szabályszerűen kihirdetendő.

Erről: 1. a polgármestert, 2. a mérnöki hivatalt, 3. Schwartz Albert bajai lakost értesítjük.”

A telekhatárok megváltoztatásával szemben senki sem emelt szót. Schwartz Albert a tervet módosította, többletköltségeiért a várostól kártérítést, valamint az építési engedélyek kapcsán azonnali illetékmentes ügyintézkést kapott. A Rövid utca páros oldalán lévő házak telekhatár-változását – itt némi növekedés volt – a földhivatalnál bejegyezték, de ezen az oldalon érdemi változás nem történt, mivel a korábban megépített házak még ma is állnak. A belügyminisztérium az ilyenkor szokásos jóváhagyását csak szeptember 10-én küldte meg a városnak, ekkor a 2929-es és 2930-as telken már majdnem elkészültek a házak.

A közlekedési problémát természetesen a Rövid utca ilyen formájú kiigazítása nem oldotta meg. A helyzet csak a Budapestre vezető főútra (az 51-es) kialakításakor, szélesítésekor javult, mivel az utcából az átmenőforgalom a főútra terelődött. A posta előtti közlekedés viszont nem oldódott meg, mivel az Oroszlán utcát a forgalmi igényeknek megfelelően kellett volna átalakítani, kiszélesíteni, ez azonban – szerencsére – a mai napig sem történt meg. ■

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Ady Endre Városi Könyvtár,

Munkácsy Mihály utca 9.

CBA Belvárosi ABC,

Eötvös utca 1.

Cserba Optika,

Batthyány Lajos utca 18.

Líra Könyvesbolt,

Déri Frigyes sétány 5.

Tourinform Iroda,

Baja Marketing Kft,

Szentháromság tér 11.

Gazdabolt

(Baja, piaccsarnok)

„A természet szeretete a gyermekkoromban gyökerezik...”

Buzetzky Győzővel hajózásról, természetvédelemről, magyar indiánokról

■ *Beszélgetőtársam élete bővelkedett kalandokban, fordulatokban kisgyermek-kora óta. Így szerteágazó tevékenységének teljességre törekvő megírása lehetetlen feladat volna. Lételeme a természet, különösen a víz és a madarak szeretete, melyekhez ezer szállal kötődik. Nem tősgyökeres bajai, ráadásul hivatása révén bejárta a Mediterráneumot, sőt távolabbi, különleges helyekre is eljutott, mégis a mai napig a Sugovicán és Gemencen érzi a leginkább otthon magát, na meg a Bakonyban található tanyáján (a „ranchon”), amely az ottani indiánok egyik központja. BUZETZKY GYŐZŐVEL, a magyar természetvédelem kiemelkedő személyiségével beszélgettünk.*

Zalavári László

■ – Az akkor újra Magyarországhoz tartozó Szabadkán születtem 1942-ben, édesapám rendelővel, laboratóriummal rendelkező, vizsgázott fogászter volt. Bátyjával együtt alapítója volt a Szerb Királyságban működő magyar cserkészcsapatnak Szabadkán, 1929-ben tiszti vizsgát is tettek Belgrádban. A régi fényképek alapján ez jól működő, boldog ifjúsági szervezet és korszak lehetett. A több albumnyi akkori fotóból melegség árad, a Délvidék visszacsatolása után készült képeken viszont látszik az arcukon, hogy mintha ekkor megtört volna valami jó. Ráadásul ezeken félig-meddig már katonaruhában, pisztollyal az oldalukon láthatók.

Két év múlva, a bácskai vérengzések idején menekülnünk kellett, mert a nagybátyámat tömegsírba lötték, és minket is ez a veszély fenyegetett, így Bácsbokodra jöttünk át édesanyámmal. Utólag mesélte, hogy értesülvén a helyzetről, fogott engem egy szál pelenkával, kiállt a kelebiai útra, megállította az arra járó első szovjet katonai konvojt, és megkérte őket, hogy hozzanak át minket Bokodra, mert itt voltak szegről-vegről rokonok. Édesapám ugyanekkor katonaszökevényként a Dunántúlról, az ostromlott Budapest érintésével, gyalogosan jutott el ide. A történet csodája, hogy azokban a zűrés időkben is, úgy látszik, működött a posta, lehetett telefonálni, sikerült megbeszélni a találkozót. A szovjet katonák később is nagy segítségünkre voltak (édesapám szerbül szót értett velük), mivel az életünkhöz szükséges vagyontárgyak (főleg a labor és a rendelő) nagy részét teherautón szintén ők hozták át. Így mi semmi rosszat nem mondhatunk rájuk.

Bácsbokodon éltem a falusi gyermekek boldog életét, nagy szeretetben szüleimmel. Sokszor üdültünk, mentünk a fővárosba, szállodába, anyagi jólétben éltünk. Óvodásként sikknek számított, hogy én már utaztam a pesti gyorssal. Gyermektársaimmal együtt szinte mindig a szabadban játszottunk, voltunk indiánok, cowboyok, rablók, építettünk indián kunyhót, bujkáltunk a nádasokban,

kutyákat fogtunk be. Volt sítalpom, légpisztolyom is. A madarak – és általában az állatok – nagyon érdekelték: tojásokat gyűjtöttem, terráriumom volt. Pezsgő élet volt akkor falun is, Bokodon is működött színjátszó kör, voltak orvosok, patika és egészségház is.

– Meddig tartott ez a szép korszak?

– Csak 14 éves koromig, amikor bekerültem Bajára, a III. Béla Gimnáziumba. Alბérletben laktam *Krix Márton* híres matematikatanárnál a régi, csöndes, gesztenyefás Szent Antal (akkoriban *Szamuely – Z. L.*) utcában. Az iskolában nem éreztem jól magam, függetlenül attól, hogy *Gergely Ferenc* tanár úr (*lapunk rendszeres szerzője – Z. L.*) lett az osztályfőnökünk, és a mai napig van egy kör, melynek tagjai *Bélás palackposta* néven folyamatosan tartják a kapcsolatot e-mailen vele és egymással is. Személyesen is évente találkozunk. Néhányan egymásra találtunk az intézményben, és elkezdtünk külön életet élni, amelyben a víznek is fontos szerep jutott. Korábbról jó viszonyban voltunk a *Gira* családdal, velem egyidős *Laci* fiukkal barátok lettünk. Volt egy vászonkajakjuk, amellyel már a gimnázium előtt elkezdtek felfedezni a Dunát. Később két osztálytársammal, *Csulyák Istvánnal* és *Hertelendy Jánossal*, valamint *Gira Lacival* és az ipari tanuló *Makkos Előddel* összeültünk egy négyes versenyhajóba, melyben a legkönnyebbként én lettem a kormányos. Amikor 1956 után megalakult a Bajai Spartacus SC, annak színeiben indultunk versenyeken is, és tönkrevertük az ifjúsági mezőnyt. Vácon, egy országos bajnokságon 6 hajóhosszal vettünk, holott külön nem is edzettünk, csak egyfolytában a vízen kalandoztunk. A magunk külön kis világában éltünk, szabadon, függetlenül a III. Bélától. A mai Kagylóval szemben volt az egyesület első csónakháza, egy kis öltözővel, annak a padlásán berendezkedtünk, voltak dróthálóból eszkbált függőágyaink, a gimnáziumi évekből leginkább ez maradt meg bennem.

– A középiskola után merre vitt utad?

– Érettségi után – a kor szokásainak megfelelően – fizikai munkásnak kellett állnunk,

Buzetzky Győző

a Ganz Villamosipari Gyárban lettem segédmunkás. Rövid idő után azonban sikerült kapcsolatot teremtenem Budapesten, és társaim után mentem, akik ott találtak munkahelyet, közben az FTC-ben eveztek. Két év elteltével behívtak katonának, 1962-64 között Baján, a műszaki alakulatnál szolgáltam, nekem erről is pozitív emlékeim vannak. Az utászokhoz kerültem, majd rohamcsónak-vezetésből kaptam kiképzést. A második évben megtettek a zászlóalj egészségügyi katonájává, amivel jól elvoltam, köszönhetően annak, hogy – szülői nyomásra – a fogorvosi egyetemre jelentkeztem. Szerencsére aztán nem vettek fel, mert soha nem akartam fogorvos lenni. A természet, a víz szeretete viszont nagyon mélyen a gyermekkoromban gyökerezik, talán édesapámtól örököltem, mindig ilyen jellegű könyvek kerültek a kezembe. Közben Baján létrejött a Felsőfokú Vízgazdálkodási Technikum, melynek első évfolyama egy lakóhajón élt a Sugovicán. Még katonaként jelentkeztem ide, felvettek, az első indexképemen egyenruhában vagyok látható. Első év tavaszán munkát kerestem a vízügyi igazgatóságnál. *Bosznai Miklós* hidrológus osztályvezető elküldött a fülöpszállási-szabadszállási szikes tavakat felmérni, ahol megcsodáltam ezek különleges madárvilágát. Ennek az élménynek később lett jelentősége.

A negyedik félév végén kórházba kerültem. Betegen feküdvén előjött egy régi gondolatom: nagyon szeretnék tengerész lenni, és ha így folytatom, sosem leszek az! Beadtam egy kérelmet a MAHART Tengerhajózási Üzemigazgatóságához, behívtak egy nagyon alapos alkalmassági vizsgálatra, majd vár-

tam az eredményt. Egyszer csak megjelent a húgom egy levéllel, amelyet kivételesen ő vett át még Bokodon a postástól. Ekkor épp a főiskolával szemben táboroztam, és vizsgára készültem. Ez már a harmadik felszólítás volt, hogy jelentkezsem behajózásra a csepeli szabadkikötőben. A szüleim nagyon nem akarták, ezért az első két értesítést eltüntették. Ekkor áteveztem, kihúztam magam a hallgatók névsorából, szinte megléptem otthonról, és jelentkeztem Csepelen egy raktárhajón. Őt évig tengerészként éltem az életemet, zömében a Földközi-tengeren. Egy időben az *MS Csepel* nevű Duna-tengerjárón szolgáltam, 1967 nyarán indultunk hazafelé az egyiptomi Alexandriából. A kötelező helyeken megállva, tíz nap elteltével Bajánál voltunk, a parancsnok engedélyével kiszállhattam egy rövid látogatásra. A szüleim időközben beköltöztek a városba, édesapám várt a kikötőben, mert Mohácsról üzeni tudtam neki. Hazaérvén Baja áporodott, csöndes, nagyon kis városnak tűnt a nyüzsgő mediterrán kikötőkhöz viszonyítva. Visszatekintve gyermekkoromra, az akkori Bajának volt valami zamata, patinája. A hatvanas évekre ez valahogy eltűnt belőle.

– *Milyen élményeket őrzöl magadban a hajózás kapcsán?*

– A Földközi-tenger minden országának legfontosabb kikötőiben jártam, az akkori Magyarországhoz képest ég és föld volt a különbség. Először roppant idegen és idegesítő volt számomra a hatalmas nyüzsgés, a kosz, a sikátorok, az egész arab világ, ami fogadott például Alexandriában, Bejrútban vagy Isztambulban, ijesztő volt. Ehhez alkalmazkodni kellett, amiben segítettek az idősebb, tapasztaltabb tengerészek. Az első sokk elmúltával kezdtem élvezni ezt a világot, amely nagyon színpompás, bonyolult, összetett volt akkoriban. Leginkább a fantasztikus mozikultúra fogott meg: a világ minden filmjét játszották. Bejrút belvárosában olyan mozi volt, annyira kiöltözve jártak az emberek, mint nálunk

színházba. Itt csak díjnyertes alkotásokat vetítettek, az ajtóban glóriás portás fogadta az érkezőket, a teremben meg illatosított fújtak a levegőbe. Az alexandriai belváros legnagyobb mozijában tanulmányozni lehetett a város lakossági összetételét, és ez rádöbentett, hogy az ókor nem múlt el, most is velünk van, az itt élő emberekben. Ugyanezt érezhettem egy másik alkalommal is, amikor a Tigris folyón végigvitorlázva barátommal, *Fodor Sándorral*, az ELTE arab szakos oktatójával (később tanácskezelőjével) azt láttuk, hogy a többezer éves múlt itt keleten ugyanúgy jelen van, mint a 20. század. Afrikát például először *Vasco da Gama* hajózta körül, és eljutott – a mai iraki – Bászra városába is. Az ottani kikötőparancsnok, akinél vendégeskedtünk, úgy beszélt róla, mintha most élt volna. Ugyanez volt a helyzet Damaszkusz keresztény negyedében is, ahol Szent Pál apostoról – akinek emlékét tábla őrzi a városfalnál – úgy beszélnek, mintha ma tért volna meg. A Tigris és az Eufrátesz között egy fél dunántúnyi mocsárvidék alakult ki (amelyet később *Szaddám Huszejn* elkezdett lecsapolni), egy külön nép élt ott: a mocsári arabok (madanak). A csónakjuk tán ma is olyan, mint az első ezüst hajó, amelyet Ninivében találtak, és ma a British Museumban őriznek. Ez is mutatja, hogy ott megállt az idő.

– *Hogy kerültél erre az útra?*

– Kenuépítő és csónakmester atyai barátom és indián társam, *Erős Farkas (Huszár Károly)* javaslatára 1973-ban – mint volt tengerészt – felfogadtak kormányosnak egy Irakba tervezett vitorlás expedícióhoz. Összesen négyen voltunk: *Vedres László* biológia-meteorológia szakos tanár, *Fodor Sándor*, *Imád Razzák Al Saikh* leszállékolt iraki gerilla és én. Az expedíciót a KISZ Központi Bizottsága és a Magyar Ifjúság folyóirat támogatta. A terv szerint végig kellett hajóznunk a Tigris folyón és a Shatt al-Arabon, Szamarra városától a Perzsa-öbölig. Az egyik hajó vezetésén túl fel-

adatam volt mintavételekkel a folyóról egy vízkémiai, vízbio-
lógiai hossz-szelvény készítése, valamint sörétes puskával lőtt madarak útközben lenyűzött bőrét gyűjtöttem a Természet-tudományi Múzeumnak. A negyven napos utazás során az arab vendégszeretet számtalan és felejt-
hetetlen megnyilvánulásával találkoz-tunk. Óriási kaland

Magyar indiánok között

volt. A folytatás sajnos *Vedres Laci* barátunk korai halála miatt elmaradt.

– *Mikor szereltél le a tengerésztől?*

– Szabadságon voltam itthon 1971-ben, az utcán összefutottam *Nagy István* tanár úrral, a tanulmányi hivatal vezetőjével. Figyelmeztetett, hogy eltelt ugyan 5 év, de ha most folytatom tanulmányaimat, akkor elfogadják az eddigi vizsgáimat az akkor már a Műegyetemhez tartozó vízgazdálkodási főiskolai karon. Ekkor úgy döntöttem, hogy maradok (amit szüleim is nagyon szerettek volna), mert kicsit telítődtem a hajózással. Előtte még fél évet dolgoznom kellett, és barátaim ajánlották újra a vízügyet, ahol mindig volt munkalehetőség. *Zsuffa István* hidrológus osztályvezetőnél jelentkeztem, ő megörült tengerész múltamnak, és közölte, hogy éppen ilyen embert keres egy *Dunai tanulmány* elnevezésű feladatra, melyben a Kádár-szigeti kanyart kellett folyamatosan hidrológiailag felvételezni, keresztmetszvényezéssel, vízhozammérésekkel, iránymérésekkel stb. Erre összeállt egy brigád, csak az érkezéséig nem volt vezetője. A munka egyedi és érdekes volt, a telet a Kádárban töltöttük: befagyttunk, dolgoztunk, halásztunk; volt kunyhónk, jól éltünk, gyönyörű volt.

Zsuffa professzor úr ettől kezdve egészen tragikus haláláig végigkísérte egész pályafutásomat. Nála írtam szakdolgozatomat, mellettem volt a Kiskunsági, majd az Aggteleki Nemzeti Parknál, végül természetesen Gemencnél is. Amikor 1974-ben eljutottam a diplomamunkáig, javasoltam, hogy a fülöpszállási-szabadszállási szikes tavak legyen a téma vízrendezési, egyben természetvédelmi (madárvédelmi) szempontból is, ami újdonság volt akkoriban, viszont szerencsés pillanatban történt. A szakdolgozat elkészült, a Hidrológiai Társaság pályázatán

Ismeretterjesztő előadás közben

dicséretet kaptam, annyira egyedi volt, hogy a vizes mérnöki munka természetvédelemhez, madárvédelemhez kapcsolódott benne. Amikor külső konzulenszt kerestem, az akkori Természetvédelmi Hivataltól a megyei természetvédelmi főfelügyelőhöz, *Kontra László*hoz irányítottak Kecskemétre. Tőle tudtam meg, hogy születőben van az ország második nemzeti parkja, a *Kiskunsági Nemzeti Park*, és diplomamunkám épp annak egyik törzsterületét érinti. A végeredmény az lett, hogy első dolgozóként felvettek a még alakulóban lévő nemzeti parkhoz, ahol tíz évet töltöttem vízügyi felügyelőként, de mindennel foglalkoztunk: mi szerveztük az első madárgyűrűző táborokat, építettünk madárvártát. Eljutottunk Máltára, Gozo szigetére a madarak nyomában (*Kalocsa Béla* is velem volt). Jártunk Mongóliában is, mert a nagy magyar Alföld legfontosabb természeti értékeit úgy fogalmaztuk meg, hogy ez tulajdonképpen Ázsia nyugati vége. Keletről az erdős-sztyepp zónában haladva nyugat felé a Kárpát-medence az utolsó pont, ahol még megtalálhatók az ázsiai flóra és fauna elemei, ezért vissza akartunk menni az őshazába. Hat napig vonatoztunk Mongóliába (Kalocsa Bélával, *Bankovics Attila* zoológus munkatársammal és *Karáth Imre* kecskeméti filmessel), ott az ulánbátori lámaiskola angoltanára segítségével elrepültünk az ország közepébe. Célunk az volt, hogy felküzdjük magunkat 3000 méter fölé a Közép-mongóliai Hangáj-hegységben, ahonnan egy vízfolyás mentén lemegyünk a Góbi-sivatagba, ahol ennek a végső, nagy párologtatója van, a Bon-Cagan tó. Nagyjából 40 nap alatt teljesítettük ezt a nagyon-nagyon kalandos és emlékezetes, zoológiai expedíciót.

– *Vízügyi felügyelőből hogyan lettél a kutyafogathajtás hazai megalapítója?*

– Ez is visszavezet a gyermekkoromhoz, amikor társaimmal együtt kutyákat fogtunk be, és mentünk ki a „Vadnyugatra” (a határba) télen, emellett mindig érdekelt *Jack London* alaszka-

A természetben az ebéd is másképp ízlik

világa. A Kiskunságban tanyán laktunk, így felmerült: milyen jó lenne télen kutyaszánon közlekedni! Felvettem munkatársaimnak, hogy tenyésszünk szánhúzó kutyákat. Bedől-vén Jack Londonnak, azt javasoltam, hogy farkas és német juhász keveréséből próbáljuk meg. Akkor még nem tudtuk, hogy ez nem működik: farkasból soha nem lesz kutya. Egyik kollégám szép szukáját elvittük a Kecskeméti Vadasparkba, ahol volt farkas, de az utolsó pillanatban a barátom megrémült a ketrec előtt, hogy mi lesz a kedvencével, ha megeszi a hím farkas. A szomszéd ketrecben viszont egy szép vörös színű, nagy termetű ausztrál dingó volt bezárva, végül ezzel párosítottuk a németjuhászt. Ezek utódait, a vörös dingókat fogtam be első, sítalpakból készült szánom elé. Ugyanekkor kollégáim kezembe nyomtak egy német-osztrák, állatokkal foglalkozó folyóiratot, melynek címlapján szánhúzó kutyák szerepeltek, belül a cikk arról szólt, hogy már Európába is begyűrűzött ez a sportág, a Fekete-erdőben rendezik a második Európa-bajnokságot. Eljuttattam egy levelet a Német Szánhúzó Kutya Szövetséghez, ahonnan kúldtek két tiszteletjegyet az 1984-es Eb-re, ami

nagyon meghatározó, döbbenetes élmény volt számomra. Megismerkedtem az európai szövetség holland elnökével is, akitől következő tavasszal levelet kaptam, miszerint nyáron jönnek Magyarországra, és hoznak nekem ajándékba három szibériai huskyt és egy szánt, hogy nálunk is elindulhasson ez a sport! Akkor már Aggtele-

ken voltunk, a kutyáimról meg is jelent egy cikk a miskolci újságban. Ennek hatására több érdeklődő megkeresett, egymásra találtunk és elkezdtük. Végül már Baján megalapítottuk az első, Magyar Szánhúzókutya Sport Egyesületet. A végén húsz kutyánk is volt, az utca lakóinak örömeire, amikor kórusban elkezdtek vonyítani. Versenyeztem az Alpokban, a Mont Blanc csúcsein, Tirolban, Csehországban és Szlovákiában is. Általában 12 kilométeren indultam, hat kutyával. Egy idő után azonban elfáradtam és befejeztem.

– *Említetted Aggteleket. Hogy kerültél oda?*

– Egy évtized elteltével megkeresett *Rakonczay Zoltán* államtitkár, hogy nem szeretnék-e az új Aggteleki Nemzeti Park igazgatója lenni. Ez igazából azt jelentette, hogy nekem kell megszerveznem, létrehoznom az egészet, a teljes infrastruktúrát megteremtetni. Pályáztam és megnyertem. Ide már családostól mentem, mert közben Kecskeméten megnősültem, és az első évben megszületett első lányunk is. Hat évig voltam az *Aggteleki Nemzeti Park* alapító igazgatója. Egy hátizsákkal érkeztem, segítőknek gazdasági igazgatóhelyettesként *Csulyák Istvánt*, egykori osztálytársamat, evezőstársamat kértem fel. Alapítóként elkezdtem az aggteleki cseppkőbarlang teljesen elavult műszaki berendezéseinek felújítását. Átvettem és beindítottam a jósvafői Tengersizem Szállót, és felújítottuk a kapcsolódó épületegyüttest. A Fővárosi Állat- és Növénykert közreműködésével megalapítottuk a háború utáni első hucul ló törzstenyészetet az országban. A hucul a Kárpát-medence egyetlen valódi őshonos lova. Végezetül kezdeményezésemre egy elhagyott buszmegálló épületéből, Jósvafő és Aggtelek között kialakítottuk Assisi Szent Ferenc kápolnáját, mely a természet védőszentjének egyetlen emlékhelye védett természeti területen Magyarországon.

– *Mikor kerültél vissza Bajára, a Gemenbe?*

Fülöp herceggel a Gemenben

– A rendszerváltozás idején engem is pizkálgattak, pedig soha semmilyen pártnak nem voltam tagja, felső szinteken mindenhol személycserék történtek. Ennek ellenére is kitartottam, pedig a feleségem és a két lányunk is nagyon elkíváncozott Jósvafőről. Sajnos egy tragikus esemény, édesapám váratlan halála (foghúzás közben hirtelen összeesett) eldöntötte a kérdést, mert édesanyám magára maradt. Emellett a *Gemenci Tájvédelmi Körzet* ekkor került át az erdőgazdaságtól a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságához, ez ügyben Kalocsa Béláék is szervezkedtek, lehívták az akkori környezetvédelmi minisztert. Engem levélben megkeresett a kiskunsági igazgató, volt főnököm, hogy rám gondoltak Gemenc vezetése kapcsán. Elvállaltam, és hazajöttünk.

Eredeti tervünk az volt, hogy a Gemenc Rt-t átalakítjuk nemzeti parki igazgatósággá, és a gemenci területből önálló nemzeti parkot hozunk létre, de közbeszólt a politika. Egy újdonsült képviselő a parlamentben azzal a javaslattal állt elő, hogy hozzanak létre új nemzeti parkokat (holott fogalma sem volt az egészről) a Dunával együtt az Ipolyon, illetve a Dunával együtt a Dráván. Ezt az abszurd ötletet próbáltuk megvívni Rakonczay Zoltánnal együtt, de mivel parlamenti határozat született belőle, nem sikerült. Ezek a folyók külön világot képviselnek, nem lehet őket egy címszóval összekötni. Nem beszélve arról, hogy az ötlet ellentmond minden szakmai alapelvnek, mely az IUCN (Nemzetközi Természetvédelmi Unió) vonatkozó utasításában világosan szerepel. Még a Duna-Dráva Nemzeti Park megalakulása előtt *Haraszthy Lászlóval*, a WWF akkori igazgatójával megpróbáltuk a lehetetlent. Készült egy rövid kiadvány, Gemenc Nemzeti Park címen, melynek előszavát *Baja Ferenc* miniszter írta. Ez bombaként robbant a pécsi természetvédelmi igazgatóságon, és kezdeményezésükre, 1996-ban, egy héten alatt megalakult a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága. Baja Ferenc felavatta

Mongóliában egy ma is használ jurta előtt

a táblát a Dráva partján. Engem viszont aggteleki távozásomkor a miniszter jobb híján a Dél-dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság Tolna Megyei Kirendeltsége vezetőjévé nevezett ki, bajai központtal, amit nyugdíjazásomig senki nem vont vissza. Így viszonylag önálló életet éltünk. Tettünk egy utolsó kísérletet 2002-ben, amikor *Márfai Péter* országgyűlési képviselőként megkért, hogy hívjam meg Haraszthy Lacit, aki ekkor az államtitkárunk volt egy parlamenti ebédre, melyen *Széll Péter* polgármester is ott lesz. Ebéd közben természetesen a Gemenc Nemzeti Parkról beszélgettünk, és köpni-nyelni nem tudtam, amikor elhangzott, azt szeretnék, hogy én legyek ennek az igazgatója. Haraszthy azt hitte, összebeszéltünk, pedig semmi közöm nem volt az egészhez. 2004-ben nyugdíjaztak, így a téma lekerült a napirendről. Azóta is valom, városunk igen sokat profitálhatott volna ebből, és a gemenci személyzet sem maradt volna munka nélkül.

– *A nemrég elhunyt Fülöp herceg járt Gemencen is, mely eseménynek részese voltál.*

– A herceggel való találkozás maradandó élmény volt. A történet korábban kezdődött, még 1995-ben. Haraszthy Laci egy konferencián mondta el,

hogy vissza kellene telepíteni a korábban őshonos hódokat Magyarországra is, és ezt Gemencen kellene elkezdni. A bécsi Konrad Lorenz Intézet szakmai segítségével mindez 1996-ban indult el. Az intézet útmutatásai szerint először kiválasztottuk az ideális élőhelyeket, majd a helyszínen, a

parton egy 1 m² alapterületű hevenyészett fa ketrecet építettünk, amelybe a hódcsalád került. A cél az volt, hogy a stresszes állapotban levő család megnyugodjon, és magukat rágják ki az új helyen. A ketrecbe élelem is került. Ezután folyamatosan érkeztek a családok, szülők és két-három fiatal együtt, volt, amikor mi mentünk értük. Az állatokat mind a Moraván fogták be, az ún. elbai hód alfajhoz tartoznak. Végül 2000-ig 32 egyedet telepítettünk. Fülöp herceg a WWF tiszteletbeli elnökeként minden évben meglátogatta valamelyik tagszervezetet, 1997-ben Magyarország volt soron, és a WWF hazai szervezete a hódtelepítést találta ki programként a tiszteletére. Kérésükre feladatom először az lett, hogy szervezzem meg, hogy a repülőtérről a Dunán jusson el a helyszínre. Ehhez kellett egy gyorsjáratú jacht. *Vízvári* alezredes, a vízirendőrség országos parancsnoka segített ebben. Akkor csak az egyik banknak volt idehaza ilyen hajója, elkértük, az alezredes úr személyesen vezette. A herceg délben érkezett meg a kíséretével, estére már a gemenci kastélyban voltunk. Díszvacsorát szerveztünk, a balján vendéglátóként én foglalhattam helyet, jobbja pedig feleségem tolmácsként. Egy átlagos család számára olyan élmény és megtiszteltetés volt ez, amelyet nem lehet elfelejteni, és unokáink is tudni fognak róla. Sajtó nem lehetett jelen, és fényképezni sem lehetett. Másnap volt a terepbejárás a gemenci Forgó-tó körül, illetve a telepítés, a Konrad Lorenz Intézet szakembereinek jelenlétében. A látogatás díszvacsorával zárult Pesten a Gundelben. A fényképet, amelyet a hercegtől köszönete jeléül búcsúzáskor kaptunk, azóta is a szobánkban őrizzük. A hercegben olyan kedves, atyáskodó úriembert ismertünk meg, akihez foghatót még soha sem tapasztaltam. Halálakor Haraszthy Lacin keresztül megkértem a WWF jelenlegi vezetését, hogy nevünkben okvetlen küldjenek egy részvétlétíratot

A kosárcsónakot is ki kellett próbálni

a családnak. Tudomásom szerint ez meg is történt.

A történethez tartozik, hogy az egyszerűség kedvéért ennél a telepítésnél Lengyelországból, egy zárt tenyészetből rendeltünk ún. vizsulai hódokat. Ez másik alfaj. Az eurázsiai hód általában nem épít várat, ellentétben a kanadaival, inkább kotorékban lakik. A Forgótónak viszont lapos a partja, így kotoréképítésre alkalmatlan. Ezért pár nap múlva azt vettük észre, hogy egy félig kidőlt parti fűzet kezdenek körbeépíteni, és hamarosan óriási vár lett belőle. Bámulatos a túlélési stratégiájuk. Később aztán megunták ezt, és átköltöztek a szembeni Vajas-torokba, ahol már tudtak kotorékot építeni. Ma is ott vannak.

– *A természethez nemcsak munkád révén kötődsz, hanem mint indián is. Honnan jött ez?*

– Azt szoktam mondani, hogy ez jött, mint a betegség... Azt gondolom, hogy a cserkészlet az alapja mindennek, ezt már *Lord Baden-Powell*, a mozgalom alapítója is észrevette, mert az indián romantika és a cserkészlet már a kezdetekben összeforrt egymással Angliában. Nekem ez gyermekkoromban már meghatározó volt. Az újabb kapcsolat 1965 körül kezdődött, amikor egyik egyetemi előkészítő társam mutatott színes fényképet arról, hogy a Dunakanyarban felnőttek „indiánokodnak”. Tengerész koromban, az utolsó hajómon kormányos voltam, az egyik társam, aki akkor hajósinas volt, beszélgetés közben elmondta, hogy a rokonai tagjai az 1930-as években alapított, *Baktay Ervin*-féle dunai indián törzsnek. Megígérte, ha hazajövünk, szól az érdekeltségben. Így is tett. Meghívtak egy törzsi gyűlésre, amely egy lakásban zajló baráti összejövetel volt. A házigazda nagyon híres személy, harangláb *Nemes József* festőművész volt, aki 1944-ben katonaként a vezérkamaránál, a tolmácsosztályon szolgált. Amikor a fegyverszünetről Moszkvában tárgyaló küldöttségről kiderült, hogy nem vitték magukkal Horthy kormányzó megbízólevelét Sztálinnak, megbízták, hogy konspiratív módon, személyesen vigye el az iratot, ami sikerült is, bár hiába, hiszen a kiugrási kísérlet meghiúsult. (Ezt egy tábornok mellett mesélte el később.)

A találkozón – alapos kikérdezés után – úgy döntöttek, hogy befogadnak, egyben meghívtak a legközelebbi nyári táborukba. Régóta úgy terveztem, ha egyszer eljutok Bajáról a dunai indiánokhoz, akkor kenuval megyek oda. Amikor hazajöttem, vettem egy 6 méteres lemezkenut, amelynek a farára egy átalakított söprűs TÜMLER motort szereltünk. A motort *Pál Ferenc* halászmestertől vettem. Indulás előtt – esős nyári időszak volt – tanakodtunk Csulyák Pistával a Béke tér sarkán, hogy merjek-e elindulni, vagy sem. Végül

A szánhúzó kutyák világbajnokságán

belevágtam a jól megpakolt kenuval. Elmondták, hogy pontosan melyik szigetre, hová kell menni, mert még soha nem jártam ott. Ez a Kőgeszteri-sziget Kisoroszinál. Négy nap alatt értem oda, olyan 5-8 kilométeres sebességgel limányoltam felfelé, és azóta még ötször megvettem ezt az utat, de az első volt az igazi. Egy régi előltöltős puskát meg gitárt is vittem magammal, és amikor megérkeztem, nagyon örültek nekem, éppen a nagyfőnök névnapját ünnepelték. Ettől kezdve tagja lettem a dunai indiánok törzsének, amelyet meglelt emberek alkottak. Minden nyáron velük táboroztam, később már családostul. Nagyon jó hangulatú, humoros, mezbe öltöztetett táborozások zajlottak: hol indiánok voltunk, hol cowboyok, visszacsöppenne a XIX. századi Amerikába. Annyira beleéltük magunkat, hogy két hét után nagyon nehéz volt ebből kijönni. Ez tartott a '80-es évek közepéig, amikor a társaság megöregedve lassan felélte saját magát. Az ifjú utánpótlás hiánya okozta mindezt. A Bakonyban ez viszont nem fordulhat elő.

Néhány évvel korábban Kecskeméten lépett fel *Cseh Tamás*, aki 1961-ben alapította az ún. bakonyi indiánt. Idén tartjuk a 60 éves jubileumot. Előadás után feleségemmel oda mentünk hozzá, hogy mi is indiánok vagyunk. Jót beszélgettünk, és meghívott bennünket a táborukba. A bakonyi indián tulajdonképpen egy, a XIX. század második felének Amerikájából táplálkozó hadijáték. A fehér ember szóhasználatával élve olyan happening, ahol a közönség és a színészek ugyanazok. Ezt csak azok nézhetik, akik játsszák is. A játék szigorú keretek szerint folyik, melyeket szabálykönyv szentesít. Ebben meghatározott az öltözködés, a viselkedés, a harc és a fegyverek mikéntje, a sebesülés és halál egyaránt. Ezen felül mindez nem csak háború, hanem egy életmód szimulációja is. Az egészet kifelé a *Préri Indián Egyesület* fogja össze, amelybe viszont nem lehet csak úgy belépni. A belé-

péshez támogató kell, szükséges egy nép (törzs), amely hajlandó befogadni az illetőt, hosszú próbaidő van, végül a főnökök tanácsa dönt, hogy megy vagy marad. Ezen felül van egy szűkebb döntéshozó testület is, a Vének Tanácsa. A Bakonyban jelenleg több mint tíz törzs van, nem csak Bakonyból külterületén, külön és egymástól távoli táborhelyekkel. Létszám szerint ez durván háromszáz ember, csecsemőtől a nyolcvanévesig. Az egyik nép jelenleg mi vagyunk, a család, és még akik hozzánk csapódtak. Központunk a „Pinto Ranch” ezért mi vagyunk a játékban a Ranch Népe. A tanyán és a kapcsolódó bérelt területen egyébként lovakat tartunk.

Amikor az alapító Cseh Tamás (Füst a Szemében főnök) eltávozott közülünk, két ősi szertartást celebráltunk. Ekkor döbbenünk rá néhányan, hogy számunkra ez már nem csak játék. Mindezt éljük is, mivel a halállal játszani nem lehet.

– *A családdról mit tudhatunk meg?*

– Ágnes, a feleségem pedagógus, az EGYMI autista tagozatán tanít. Legidősebb lányom, *Blanka* először földrajz szakos diplomát szerzett, majd elvégezte a vízügyi főiskolát. Jelenleg a kecskeméti Kormányhivatalban dolgozik, talajvédelmi felügyelőként. Férje, *Unyi Miklós* az utódóm a Kiskunsági Nemzeti Parkban, hivatalosan vízügyi koordinátor. Egy kisfiuk van, az unokánk. Középső lányom, *Zsófia* művelődésszervező és földrajzos tanári képesítést szerzett. Lovakkal kezdett el foglalkozni, majd megjárta Aggteleket és Skóciát is, jelenleg a barátjával viszi a lovakkal kapcsolatos teendőket a Bakonyban, de éppen váltani készülnek. A legfiatalabb, *Sára* Bécsben kezdett, de most Kaposvárott lótenyésztő, lovassportszervező agrármérnöki tanulmányokat folytat, ő veszi át nővérétől a lovastúrákat és a lótar-
tást a bakonybéli birtokon. ■

Az én DJ-m öt oktávja és egy nagy szekundja

Dankó József (1959–2021) emlékére

Dr. Laki Tamás

■ Ha más címet kellene adnom megemlékezésemnek, akkor egyszerűen azt választanám, hogy „Az én DJ-m”. Egykori rajz felkészítőm írt így, „kisajátító” címmel könyvet egykori mesteréről. Súlyt adva annak, hogy az életrajzi objektív adatok helyett továbbadni, közvetíteni szeretne valamit, amit ő tőle, általa kapott. A cím másik eleme onnan származik, hogy amikor tizenkét évesen először találkoztam vele (a 80-as évek közepén), akkortájt kezdődött a „DJ”-k kora. „Jócsi bácsirol” hamar kiderült, hogy bár szívesen hallgatott modern zenét, sőt könnyűzenét is, de a „koncert” fogalmat szigorúan tisztelve nála csak komolyzenei bemutatókra lehetett használnom, minden más esetben helyesbítően javított: „Nevezzük inkább bulinak!”. Egyszer felfedeztem, hogy monogramja megegyezik a nagy zeneszerzőket kiszorító zenei kultúráramlat élvonalainak megnevezésével, azóta számomra ez a két betű mindig eszembe juttatta, és naptáramban is így jelöltem a hozzá kötődő tennivalókat.

Kiskamaszként ismertem meg, amikor saját zenei fogyasztásom és a zeneiskolai stílus-kényszerek közötti egyre nagyobb kontraszt belső feszültségét már éreztem, és családi körben hangot is adtam ennek. Életem egyik képekkel, hangokkal, dallamokkal és hangulatokkal együtt rögzült élménye az első zongoraórárnk. Egy tanév közbeni kényszerhelyzet miatt kerültem hozzá, ideiglenesen a kamarateremben találkoztunk. Én az új kvarcórámval voltam elfoglalva. Megkért, hogy mutassam meg, és végighallgatta mind a 4 dallamot, amelyet az játszani tudott. Utána, azon az első órán darabot választottunk. Végigjátszotta a fél kottát, és azt kereste, hogy melyiket játszánám szívesen. Számomra akkor szólalt meg a zongora lelke, elkezdtem szeretni a darabokat, és „Jócsi bá” teljesen rám tudott hangolódni, és engem is rá tudott hangolni azokra a darabokra, amelyekben ki tudtam játszani a bennem kavargó érzéseket. Megszerettem még a korábban számomra idegen és foghatatlan bartóki disszonanciákat is. Egy extrém sport-kategóriás növendékhangversenyen pedig zongoristatársaimmal együtt *Kurtág*-darabokat játszottunk. Hosszú ellenállást tanúsítottunk, még talán szüleink is értetlenkedve hallgatták otthon a gyakorlásunkat, de ő hitt benne, és óráról órára, kis lépésekben haladva a végére érhetővé vált, hogy a zongora énekelhető dallamok híján is tud egészen más rétegeket közvetíteni.

Dankó József (1959–2021)

Fotó: Kelemen Áron

Voltak jobb és nehezebb időszakai, de ő mindegyiket vállalta, sokszor meg is osztotta velem. Ha látta, hogy nehezen érkezem meg, komolyan megbeszéltük, mi a helyzet. És akkor is, amikor azt mondta, hogy most egyetlen hangot sem bír leütni a zongorán, vagy éppen rólam derült ki, hogy egyéb problémáim folytán a kottákat érintetlenül hoztam vissza, mindig oda lyukadtunk ki: „Na, zongorázzunk valamit!”. A „közös ellenség”, a vizsgakövetelmények minimumkeretei között megtalálta azt, ami ott, az adott órán éppen meg tudott szólni. Így történt, hogy 1-1 *Czerny*-kötelezőt is már-már megszerettem, mint ahogyan egy alkalommal kedvenc óvónémim is rávett, hogy paradicsomos káposztát ebédeljek önként. Csakhogy a gasztronómiai siker egyszeri és megismételhetetlen maradt, a skálagyakorlatok viszont saját gyakorlódarabok írásához vezettek – a mai napig is szívesen játszom és konstruálok „előételként” játékos futamokat.

Biztosan nem minden tanítványa így emlékezik rá, de én azok közé tartoztam, aki számára ő volt „a Zongoratanár”. Mindig kedves, de szigorú. Nem kényszerített, hanem szemembe nézve szembesített a magamról alkotott kép, illetve a valós gyakorlási hajlandóság és a darabok hallható állapota közötti kisebb-nagyobb ellentmondásokkal. Kíméletlenül őszintén tükrözte és karikírozva visszajátszotta technikai gyengeségeimet, és együtt kerestük a módszereket, hogy miként tudnák rajtuk változtatni. Mai napig érzem a vállamon, ahogy mutatta a különböző billentések súlyát, karakterét, és kezemet fogva kerestük, hol feszül a csuklóm, hol van bennem

a görcs, amelyet ki kellene oldani. A mai napig az ő hangján szólnak meg bennem egyes játéktechnikai tanácsok, a zenei építkezést segítő vezényszavak, amikor egy-egy darabot gyakorlok. Életem eddigi egyetlen önálló zongoraestje előtt is őt kerestem meg, és 25 év után újra folytattuk a zongoraórákat. Mostani pianínónk billentésének beszabályozását is együtt kísérleteztük ki, fúrtuk-faragtuk a garázsban.

Számomra olyan volt, mint egy misszionárius. A zene megértésének és átadásának titkait akarta mindenképp elé helyezve átadni. Ehhez kereste bennem a megfelelő utakat, kapcsolódási pontokat, amelyekre építeni lehetett. Zeneterapeutai érzéssel találta meg személyiségemben azt a két világot, mellyel teljesen azonosulni tudtam. Így vezetett el a számomra szerethető és érthető, egyszerű és tiszta szonatinák világától egy-egy új, nekem választott új kottával újabb és újabb mélységekig. Az utolsó továbbképzős években, kamaszkorom legnagyobb belső küzdelmeit jelentő éveiben szinte kizárólag *Bach*ot és *Chopint* játszottunk. Bach mérnöki logikája és Chopin érzelmi tengerhullámai világa közötti átjárhatóság átélése nyitotta ki személyiségfejlődésemben azokat a kapukat, amelyben magamra, saját küldetésemre rátalálhattam – ott indultam el abba az irányba, amely mostanáig meghatározó, és váltam az építészetben olyan, határterületen dolgozó mérnökké, ahol az egyeztetések során Bach precizitásával kell a sokszor szavakban ki sem mondott, csak Chopin által közvetíthető élethelyzetekre ráérezve a műszaki megoldásokat megtalálni.

Különös élmény, hogy többen vagyunk olyanok, akiknek gyermekeit is tanította. Nem véletlen, hogy szívesen vállaltunk felnőttként újra zongoraórákat, gyakorlást, hogy gyerekeinkkel együtt játszassunk ugyanabban a kamarateremben, ahol első óráink voltak. Egy alkalommal egy számomra is nagy kihívást, sok gyakorlást igénylő kézzongorás darabot játszottunk el *Fülöp* fiammal. Abban a pár percben a transzcendens térben feloldódtak és egymásra csúsztak az idősíkok, az apa-fiú, tanár-tanítvány kapcsolatainknak a szövedéke, melyben a saját fia is ott volt közöttünk. Felállt, ránk nézett, és pár másodperc csend után azt mondta: „*Azt hiszem, így kell Bartókot játszani.*” Így váltunk egymás életének részeivé.

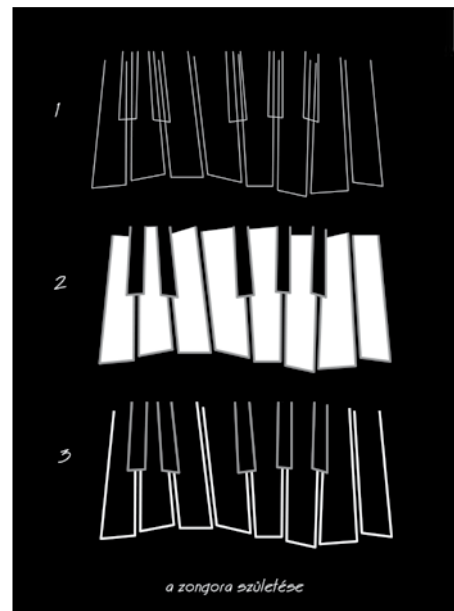
Ez az én történetem. Az én DJ-m. Az életem azon élményei, amelyeket neki köszönhetek, amelyek nélkül nem tudtam volna azzá válni, aki most vagyok.

Vince Gill írt egy dalt sok megpróbáltatást átélt zenész barátja emlékére. Ennek egyik képe jelent meg most bennem: „*Bárcsak láthatnám az angyalok arcát, ahogy hallgatják édes énekedet.*” Ez nagyon kedves kép – igen, szeretnék ott lenni és hallani, szép lenne. De

mi most búcsúzunk, ez az ajtó nincs nyitva előttünk. A zene viszont egy ablak a világ és a létezés misztériumának valóságába, mely egyéb érzeinkkel és racionalitással nem közelíthető meg. Úgy gondolom, ezt Józsi sokszor nyitogatta számunkra. Mostantól, amikor kinyílik és zongorasztót hallunk, számunkra benne lesz ő is.

Két éve, 60. születésnapján egyik köszöntő gondolatom az volt, hogy 60 billentyű az pontosan 5 oktáv, egy hangversenyzongorán viszont 88 billentyű van. Azt kívántam, hogy álmai élete éveinek nagy zongoráján egyre inkább kiteljesedhessenek, megszólalhassanak. Egy nagy szekund adatott még. Hajlamosak vagyunk mennyiségekben mérni a mérhetetlent, befejezettségre törekedni. És hiánynak megélni, ha valami még nem valósult meg, miközben pontosan tudjuk, hogy elérhetetlent kergetünk. Talán éppen azt üzeni ez az elkészítés, hogy életünket ne egy nagy műnek tekintsük, amely majd akkor nyer értelmet, ha befejeztük. Lehet pusztán egy egyszerű dallam is, amelyet elfásulás, kiegészítés nélkül tudunk életünk végéig játszani. Melynek valódi értéke sokkal inkább az, hogy jelen időben szól, emberekhez jut el, jobba teszi életüket,

és bennük tovább is él. Gondoljunk felelős háttérrel azokra pillanatokra, amelyeket Józival együtt éltünk át, amikor kinyitotta számunkra az ablakot, vigyük magunkkal a megélt dallamok élményét, tudását, és ha lehetőséget kapunk, osszuk tovább! ■

Idén nyáron is lesz zenés est!

Hosszú kényszerszünet után erős nyárral indít a Rábl Színpad

Dely Géza

■ Bár hónapok óta szinte tétlenkedésre ítélve múltak el felettünk is a napok, most, hogy látszik a fény a járványalagút végén, máris több programot is kínál színtársulatunk. Június közepén kamaradramával mutatkozunk meg, amelyet a hónap végén már egy fesztiválon is minősítünk, majd augusztusban élő zenés koncert és három tábor is szerepel a palettánkon.

De haladjunk időrendben! *Janne Teller Semmi* című regényéből készült már báb-színházi előadás – persze nem gyerekeknek –, és több feldolgozást élt meg nem csak külföldi vagy magyar társulatoknál, de már nálunk is láthatott belőle bemutatott a bajai közönség. A 2013-ban előadott regényadaptációnk alapja maga a könyv volt, mely több országban betiltott, máshol kötelező olvasmánnyá tett írás. A vitatottság oka talán, hogy bár mondanivalója, tanulsága nem teljesen új – hiszen ebből a szempontból roppant hasonló *Golding A Legyek ura* című művéhez –, stílusában mégis keményebb. Fontos, hogy leginkább nyelvezete más, hiszen, ami a durvaságát illeti, nem hiszem, hogy felülmúlja az évti-

zedekkel előtti megfogalmazást. Az író szerint a stílus keménységére szükség van, hiszen a felnövő generációk ingerküszöbe meglehetősen kitolódott, máshol érintőd-

nek meg ma a gyerekeink, mint annak idején mi vagy szüleink. Mégis egyaránt biztatok minden kis- és nagykamaszt, fiatal felnőttet és szülőket a megtekintésre,

A cégalapító az általa tervezett öltözékben és ékszerekkel

Fotó: Kelemen Áron

hiszen olyan témát boncolgat a mű, amely közvetlenül érinti a fiatalokat, amivel nem csak nekik maguknak érdemes szembesülniük, de a szüleiknek is, hogy megértsék, miben vannak gyerekeik, mivel küzdenek, mi sodorja őket veszélybe.

A könyv története szerint tizenpár kiskamasz szülei előtt titkolózva társuk lelki megmentésére sajátos akcióba kezd. Be kell bizonyítaniuk, hogy az életnek igenis van értelme, ezért megpróbálnak összegyűjteni mindent, ami fontos. Jó szándékuk azonban éppen ott csúszik el, ahol becsülendő lenne tenni akarásuk: a jót sem lehet kikényszeríteni. Ha valami már kötelező, sőt a nemes cél érdekében az erőszak is megengedhető, akkor elvész az ember. Merthogy tudjuk jól: a cél nem szentesíti az eszközt.

A bajai Rábl Színpad középiskolás csapata már másodszor fut neki ennek a regénynek. A mostani újrajátszást a szereplők érdeklődése és a tavalyi fesztivál zsűrijének kíváncsisága hívta életre. Tíz szereplő, kamaraszínpad, minimális díszletek, erős karakterek, mozgásszínházi elemek, kemény kérdések és megoldások jellemzik a 90 perces játékidőt. Az újrafeldolgozás valóban új eredményt hozott. Azt nem tudjuk, hogy jobbat-e, de más! A szereplők egyike sem játszott a korábbi verzióban, a csapat nagy része szent lászlós, jelenlegi diák, de van tavaly elballagott, illetve két másik iskolából megszólított szereplőnk is. Várunk minden érdeklődőt a Szent László ÁMK dísztermébe június közepén, majd a bajai előadások tapasztalatait beépítve ezt a darabot visszük a Vasvári Nemzetközi Színjátszó Fesztiválra minősítés céljából.

Tavaly már jártunk ezen a találkozón, akkor a *Rém hangosan és irtó közel* című kamaradramánkkal nevezünk, amelyre akkor arany minősítést, fesztiváldíjat, vándordíjat, különdíjat és a legjobb főszereplőnek járó díjat is megkaptuk. Persze nem csak maga az eredmény a fontos, reméljük, idén is más csapatok bemutatkozásaival és a visszajelzésekkel, színházi élményekkel gazdagodva fogunk tudni hazajönni.

Augusztusban három *nyári tábor* is hirdetünk, hogy minden korosztály számára tudjunk nekik szóló, tehetséggondozó, kapcsolódással egybekötött programokat biztosítani.

A legkisebbek (3-14 éves kor között) balett-táborba jelentkezhetnek (augusztus 2-7.), ahol korosztályi bontásban, több csoportban hódolhatnak a mozgás örömeinek, természetesen nem csak balett, de modern tánc, art jazz stílusban is. A tábor *Baros Eszter*, a Rábl Táncszínház oktatója (szí-

házi táncos, rekreációs sportszakember) vezeti. Eszter már az elmúlt két évben is megszervezte a tábor, és szerencsére az érdeklődés folyamatosan nő. Segítője idén is a táncszínház két tagja lesz: *Bojás Alicia* és *Ördög Szimonetta*.

A felső tagozatosokat *Dudás Júlia* (színész II., logopédus, pszichopedagógus) fogja össze, ők színjátékos témakörben szerveznek tábori keretek között fejlesztő órákat (augusztus 9-14.). A tematikában drámapedagógia, beszédművelés, színpadi mozgás, csapatépítés szerepel. Segítője Baros Eszter lesz, aki ebben a táborban is felelős a mozgásfejlesztésért.

A középiskolásoknak és főiskolásoknak, egyetemistáknak jómagam szervezek továbbképződési lehetőséget (augusztus 24-29.), egy színészmesterség-tábor, ahol idén a playback technikáé és beszédművelésé lesz a főszerep. *Lázár Péter* (előadóművész, színész, drámatanár), aki a vasvári színjátszó fesztiválon jutalmazta meg csapatunkat egy tréningajánlással, vezeti majd a drámapedagógiai alapozást és beszédfejlesztést, *Novák Gyöngyi* és *Flieber Ádám* (mindketten gyakorlott playback játékosok) a playback színházi tematikáért felelősek. A rögtönzések színháza nem annyira beszélget, mint mozdulattal igyekszik átadni az élményt, mint ahogy a nevében is benne van, improvizáció alapul, és több játékos együttes munkája adja a végső, rövid színpadi képet.

Mindhárom tábor napközis jellegű, azaz reggeltől estig mennek a foglalkozások, de nincs közös bent alvás (ám, ha igény van erre, megoldható). A Szent László ÁMK díszterme és színpada lesz a helyszín, meleg ebéd ellátással. Jelentkezni lehet július 16-ig, a plakátokon található e-mail-címeiken.

A nyarat augusztus 22-én (vasárnap) a Türr-kilátó mellett található Halászláti Mini Skanzennél egy könnyed, szabadtéri élőzenei koncerttel zárjuk. Esténk a *Könnyűzenei Piknik* címet viseli, és helyi zenészekből álló kíséret mellett a Rábl Színpad énekesei adnak elő többnyire mai, modern, könnyűzenei slágerek feldolgozásából álló zenés estet, mialatt a kedves közönség a Baja Marketing Kft. jóvoltából borozgatva élvezheti a nyár egyik utolsó naplementéjét.

Miután kipróbáltuk magunkat a retro könnyűzene, a táncdalfesztiválok, a századfordulós szonok világában is, ezúttal olyan stílust kerestünk magunknak, amely új kihívásokat tartogat számunkra, amelyben megmutathatjuk egy másik oldalunkat is, mégis jól illeszkednek azon a művészeti elvekhez, témákhoz, amelyeket magunké-

nek érzünk. Reméljük, a közönség is több slágert ismerni fog, esetleg velünk énekel majd, mégis talál benne olyan kevésbé ismert dalt is, amelyekkel meglepetéseket okozhatunk neki. Vegyes válogatás ez, egészen a népi jellegű könnyűzenétől a nemzeti érzületű témákon át a romantikus és könnyed, vidám nótáig. Tartsanak velünk akkor is!

Aki velünk tart ezen a nyáron, biztosan változatos programot talál nálunk, dráma, koncert és táborok tekintetében is. ■

Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? Van megoldás!

A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához. Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5 000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszáma: **OTP BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119**), majd a befizetést igazoló csekkszelvény vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz.

Honlapunkon jelenleg kísérleti mintaszámot tekinthetnek meg, amelyen tesztelhetik szolgáltatásunkat. Amennyiben hibákat tapasztalnak, kérjük, jelezzék azokat a fent megadott e-mail címen. Kérdéseiket, javaslataikat egyaránt szívesen fogadjuk.

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

„Gyökerek nélkül elvisz a szél...”

Az Aurora FolkGlamuour vállalkozás törekvéseiről és sárközi kollekcijáról

Lex Orsolya

■ Németh Hajnal Aurora, az Aurora FolkGlamour vállalkozás megálmodója több művészeti ág alkotója. Amikor éppen nem egyedi ruha- vagy ékszerkollekciót tervez, akkor szobrokat, installációkat készít, színházi és fesztiváldíszleteket tervez, kivitelez, előadásokat rendez, üvegablakokat fest. Alkotásaiban rendre visszaköszönek a magyar népművészet elemei, motívumkincse, az ipar- és a képzőművészet, a klasszikus üvegfestészet világa, technikái. Megálmodott *projektjeinek* célja oly módon megőrizni nemzeti múltunk értékes darabjait, hogy azok napjaink embere számára is befogadhatók, érthetők, hordhatók legyenek. Ez a fajta munka, felfogás, szemléletmód természetesen folyamatos kutatómunkát, önfejlesztést, tanulást jelent, hiszen a régi technikák, a motívumkincs, a velük foglalkozó szakirodalom szinte kifogyhatatlan forrás az érdeklődő számára. E munkában talán mégis az a legizgalmasabb, hogy múltunk hosszú idők során létrejött, megőrzött drágaköveit hogyan lehet áttemelni a jelenbe úgy, hogy szépségük, mondanivalójuk, valódi értékük megmaradjon, s lehetőség szerint még gazdagodjon is. Aurora ennek a folyamatnak nagymestere. Keze alatt válnak újra hordhatóvá a moly csípte kasmirkendők, a tulipános ládák mélyén heverő, titkokat őrző hímezett párnahajak, a fényüket vesztett, búcsújáróhelyekhez köthető kegyérmék és más, régi meséket őrző tárgyak, melyekhez eleink még oly erősen kötődtek.

Aurora szülei régiségekkel foglalkoznak, így már ebbe a világba nőtt bele. Olyan közegben nyiladozhatott elméje és lelke, mely a múltra kincseket rejtő értékékként tekint. Édesapja az utazás szerelmese is, a családi kirándulásokat igyekezett mindig úgy szervezni, hogy azok régiségvásárokat is érintsenek. Így a kis Hajnal számára korán kinyílt ez a csupa szépség, csupa izgalom világ, melynek velejárója a múlt tárgyaiért való rajongás, de az értékbérlés, alkudozás is. Édesapjához köthető a győri, első magánkézben lévő régiségvásár, mely huszonhárom éve működik, mégis mindig van benne valami új, megkapó érdekesség.

Aurora azonban nemcsak Győr városát járja régiségek után kutatva, hanem a cifra Kalotaszeg falvait, a messze földön híres feketetői vásárt is... Kóborol, bekopogtat, kérdez, beszélget, rácsodálkozik, mosolyog... nemcsak a szája, a szeme, hanem a szíve-lelke is. Kinyílnak előtte a festett ládák és szekrények, min-

Láziás modern kivitelben

denki mutatni szeretne valamit a sajátjából, hiszen már tudják, miért van ott, *látták a Duna tévében*. Sorakoznak a ruhák példás rendben, folyik a szó, és gyűlnek a történetek, a lelkek egybefonódnak. Mosolyognak az ősök. Végre itt van valaki, aki lyukas *fersinggel*, a molyrágta kendővel is tud kezdeni valamit, akinek egy öreg, netán foltos párnahaj története is érdekes.

Akivel napközben szót váltott a feketetői vásáron, estére már ismerősnek jelöli valamelyik közösségi felületen, mert őt könnyű ám megismerni, mert csupa szín, mert különleges, mert egyedi, mert érdeklődő, mert beszélget, mert meghallgat, mert valahol benne lakik az a régi világ is, melynek a szerelmese. Az offline világból aztán átlép az online térbe, régiségkereskedő hálózatok oldalait böngészi, s már hozza is a futár „a bármit” – bárhonnán.

Németh Hajnal Aurora a Moholy Nagy Művészeti Egyetem hallgatójaként sok dolgot tanult (tervezésmódszertant, technológiát, kivitelezést), amit népi iparművészként is hasznosíthat. Más szemüvegen keresztül látja a magyar hagyományt, mint egy néprajzkutató, hagyományörző, s tán éppen ebből fakad művészetének, felfogásának újszerűsége. Ötvözi a régít s az újat; a hagyományt s a modernitást; a közösségit és a nagyon egyedít.

Az Aurora FolkGlamour eredeti magyar népviseleteket és ezek újragondolásából született ruhákat és ékszereket mutat be azzal a céllal, hogy azok, akik nem ismerik, nem merik hordani a magyar viseleteket, kedvet kapjanak hozzá, s észrevegyék, hogy a magyar népviselet darabjai a plázákban vett ruhákkal

is kombinálhatók és mindennapi öltözködésünkbe illeszthetők. Az elképzelés tehát: megőrizni a magyar népművészetet, a magyar néphagyomány kincseit kicsit másként, mint a múzeumok. Közel vinni mindezt az emberekhez, hogy újra szélesebb közösségé lehessen. Közelíteni egymáshoz az egykor viselt ruhadarabok formavilágát, mintáit, színeit és napjaink emberének ízlését.

A magyar hímezésminták nemcsak rendkívül szépek, hanem összetett szimbólumrendszerrel is bírnak. Így az első pillantásra még „csupán” szépségével megragadó felszín alatt valódi mélyrétegek is húzódnak.

Napjainkra olyannyira eltávolodtunk saját viseleteinktől, kultúránktól, hogy vitrinben őrzendő tárgyként tekintünk rá, ami nagy hiba. Németh Hajnal Aurora ezen szeretne változtatni. S nem csupán beszél erről, hanem nap mint nap viseli is a magyar népviseleti darabokat. Kicsit újragondolva, közelítve napjaink ízlésvilágához. Szeretettel, már-már rajongással hordja az ősi mintákat, a szimbolikus színeket, mert szerinte ez az egyetlen út ahhoz, hogy mindez megmaradjon. Eleinkhez hasonlóan ő is érzi, hogy e motívumokban, szimbólumokban erő lakozik. Ezért is tartja szükségesnek, hogy ilyen módon is kapcsolódjunk hagyományainkhoz, múltunkhoz, s ezekhez a valóban megtartó erővel rendelkező, múltbéli közösségek által létrehozott, s mégis mindannyiunk számára elérhető kincsekhez, hiszen *gyökerek nélkül elvisz a szél*. A „szél” bármely nehézséggel azonosítható lehet, beszéljünk pandémiáról, magánéleti gondokról, társadalmi problémákról. Ha problémák idején van mihez nyúlunk, ha van megtartó közösségi

erő, akkor az egyén is könnyebben átvészeli a szembejövő gondokat

A kialakult vírushelyzet Aurora munkájára, a megrendelők elképzelésére is hatással volt/ van. Megnövekedett ugyanis a zarándokérmés ékszerek iránti érdeklődés. Az ékszerbe foglalt, Máriát, Jézust, a szenteket ábrázoló érmek, medálok ékszerként valahogy hitbéli megerősítést is adnak viselőjüknek. Ékszereinek kiinduló alapja a sárközi, kalocsai lázsiás viselet. A *lázsiás* vagy más néven *húszas* díszes nyakék, mely 3–5 cm átmérőjű ezüst érméből áll, melyek helyi stílusú ötvösművi akasztófület és keretet is kaptak. A csipkézett, vésett ezüstlemezt, mely az érmét körülfogta, gyakran színes üvegből készült kövekkel is díszítették.

Kívül viselték az érmén a szentek, angyalok képét, míg az uralkodók képmása belül maradt. A 19. században inkább textilszalagra, többnyire színes, esetleg gyógyító erejűnek tartott gyöngyök közé fűztek 1–5 lázsiást, és szorosan a nyakukra kötötték. A 20. században már filigrándíszes tagokból ezüstláncot csináltak, melyen 7–11, néha 13 érmét viseltek. Ezt már a mellre lazán leeresztve hordták. A lánc zárja monogramos, évszámos is lehetett. Ilyenkor egy szakaszát szorosan a nyakukra csavarták, és elöl zárták össze, hogy a díszes zár a monogrammal látható legyen. Néha 2–3 sor lázsiást vettek föl egyszerre, ha az örökölt és kislánykoruk óta ajándékba kapott pénzdarabokból és kész lázsiásszemekből ennyi összegyűlt.

Szeremlén és Érsekcsanádán a menyasszonynak a vőlegénytől kapott jegypénzből is csináltak ékszert. A 20. században néha aranypénzt is beledolgoztattak a lázsiásba. E pénzes nyaklánc a 19. században alapvetően az ország minden táján ismert volt, vagyon- és rangjelző szereppel bírt, ám az ország déli részén volt gyakoribb, ahol közvetlenebb és erőteljesebb volt a balkáni, délszláv népviseletek hatása. Legváltozatosabb darabjai a Kalocsa és Baja környéki ötvösöktől származnak. A lázsiások viselése világháborúkat követő időszakban lassan kiment a divatból, ugyanis a városias, polgári viselethez már inkább a nyaklánc illett. Előfordult, hogy a helyi ötvösnél a divatjamúlt ékszer aranyláncra cserélték.

Aurora ezt a nagy múltú ékszer álmotda újra. A forma hasonlatos maradt az eredetihez, s igyekezett a hagyományos ékszerben rejlő lehetőségeket a lehető legváltozatosabb módon kihasználni. Átalakult a foglalás, rákerültek a magyar hímzésminták különböző vidékekről (Kalocsa, Matyóföld, Rábaköz, Sárköz) származó újratervezett változatai. A pénzes nyakékek megtalálhatók az Aurora által tervezett, a 2020-as Hungarikum pályá-

zatra készített sárközi kollekción is, mely különösen izgalmas, egyedi összekapcsolása a hagyományos sárközi viselet egyes viseletdarabjainak és a modern öltözködésnek. Inspirációként a vidék hagyományos viselete szolgált, a sárközi viseletgyűttes minden lényeges momentumát valamilyen formában beemeli az öltözetgyűttesbe, ám autentikus viseletről szó sincs. Mégis benne van a *csafring*, selyemszálból kötött, horgolt bojtszerű dísz, melyet a gyermektelen fiatalasszony főkötője madzagházán átvezetve, tarkón megkötve, hátközépig leeresztve viselt. A újjászületett kollekción a menyasszonyi viselet övének, a *szoritónak* a dísz a *csafring*, mely azonos technikával kivitelezett, így küllemre mondhatni megegyezik, de az öltözetgyűttesben másutt helyezkedik el. Viszont ugyanúgy díszítő, esztétikai funkciója van.

A *bíbor*, melyet eredetileg ugyancsak a fiatalasszonyok viseltek, s fátyolszerű, roppant finom anyagot jelöl, szintén a kollekciónak. A sárközi menyecske fejviseletének utolsó rétege volt a díszes fátyoltűvel rögzített *tekerődő bíbor*, mely újratervezett formájában vállra vetve jelenik meg, ám díszítésében és finomságában idézi az eredetit.

Az újszületett ötvösmunkák is a régi darabok újjászületett változatai; hat darab *tekerődő tű*, *fátyoltű* is része a kollekciónak, melyek eredeti funkciójukban a fent említett bíbort tartották. A sárközi lázsiások mintájára pedig egy kézzel vésett sárgaréz keretben a régi 20 koronás újra vert, aranyozott ezüst verziója látható Swarovski-kövekkel, sárközi mintákkal díszített foglalásban.

A nyakravalók mellé fülbevaló is dukál, s ilyen módon sikerül a – korábban kötények és vállkendők szegélyét díszítő – *rostot* áttemelni napjaink divatjába. A kollekción egyik pár (kézzel vésett, hímzett főkötőmotívumokat idéző) fülbevalójának alját ugyanis sárközi rost díszíti. A rost egyébiránt váldíszként is funkcionálhat. A rostion kívül díszítőelemként szolgálnak a színes, hímzett szalagok, valamint az *oblegációk*, azaz rátétek is, melyekkel Aurora igazán különlegessé varázsolta az újratervezett sárközi kollekción együtteseit.

A régi viseletgyűttesek manapság talán harsánynak tűnő színvilágát kicsit napjaink ízléséhez igazítva láthatjuk; az anyagokról visszaköszönő minták az eredetieket idézik. (A lázsiások *Undi Mariska* grafikus, festőművész mintakönyvének sárközi főkötő motívumaiból készültek.)

A *mázolt* vagy *maszatos virágú* brokátelyem szintén fontos eleme a régi sárközi viseleteknek. Sárközben erre a szőtt virágokkal díszített selyemre festették a sokféle színes, csokorba rendezett virágmintát: rózsa, tulipán, búzavirág, gyöngyvirág, zöld levelekkel.

Az Aurora kollekción különlegessége, hogy a benne látható mázolt virágú selyem virágdíszeit a szeremlei *Szabados Józsefné* Kati néni készítette, aki 80 esztendősen is tevékeny tagja a közösségnek, s lelkesen, szeretettel őrzi, ápolja hagyományait. Mivel a mázolt virágú csokorban lévő virágok színeit egyesével kell feltenni az anyagra, igen hosszadalmas, fárasztó munkáról van szó: öt méter selyem megfestéséhez három hétre volt szükség.

A viseletek további díszítési módjai, a leg-hímzés, *perém* és aranycsipke szintén rákerültek a FolkGlamour kollekción viseleti darabjaira. A homlokbársony, hátpántlika (a hátra lelógó szalagdísz), *nyakbodor* (fehér, fodros slingelt csipkegallér) és *nyaksi* (afféle gyöngyallér) szintén jellegzetes elemei a Sárköz viseletének, s az Aurora által tervezett együttesek esetében is jelen vannak.

A tervező művészi hitvallásának fontos gondolata, hogy nem csupán megőrizni, hanem használni, megélni kell hagyományainkat. S egy viseletelemet mi más tarthat leginkább életben, ha nem az, hogy magunkra öltjük. Lehet, hogy funkciójában megváltoztatva, az is lehet, hogy színvilágát kedvünkre formálva. A viselet régen is folyamatosan változott, idomult a divathoz és a lehetőségekhez. A ma emberének elképzelni is nehéz, hogy mi mindent tudtak kifejezni régen a színek, minták, anyagok, öltözetgyűttes elemek kombinálásával!

Aurora fontosnak tartja, hogy a tervezés során azokra is koncentráljon, akik egyébként nem ismerői vagy rajongói a népi kultúrának. Nagy feladata, hogy elképzelései őket is megérintsék. E cél érdekében működik együtt színpadi emberekkel, művészekkel is. A néptáncosokon, népdalénekeseken kívül operaénekesek, balett-táncosok, színészek viselik ruháit, jelmezeit. A színpad szinte kívánja a

nagy méretű, díszes, csillogó, színes ékszereket, gyöngyöket, de mindenből létezik a kisebb, szerényebb változat is.

„Én mindig ilyen ruhákban, ékszerekben, sőt virágkoszorúban vagyok, így megyek a piacra is. Néha ugyan furcsán néznek rám, de többek között ennek is köszönhetem, hogy a magyar népviselet napjának nagykövete lettem” – mondja Aurora. Sokszor nevezik a magyar Frida Kahlónak, bár Aurora kizárólag a hagyományos magyar népviseletekből inspirálódik. Közös vonásuk csupán annyi, hogy Frida Kahlo is előszeretettel hordta a hagyományos mexikói viseleti darabokat, a harsány színeket, virágokat.

Aurora ruhái színesek, díszesek, különlegesek, viselésükhöz az átlagember nem elég bátor, de az erre nyitottakat megfogja. Ha tetszenek valakinek az általa tervezett ruhák, ékszerek, de nem érzi magát elég bátorak ahhoz, hogy felvegye, akkor Hajnal ajánl neki kevésbé feltűnőt. Egy fekete ruhához egy díszesebb övet vagy egy hímzett mellényt, s máris megvan a kapcsolat. S Aurora rögtön átadja a minták mögött rejlő tartalmakat, mesél róluk, bevon a tervezésbe, megmutatja a folyamatot. Utána a megrendelő elkezd érdeklődni, s ez már a cél felé vezető út.

Sok külföldi magyar megrendelője is van az Aurora FolkGlamournak, nekik sok esetben érezhetően fontosabbak a magyar gyökereik, mint az itthon élőknek. Ők az általa tervezett ruhák, ékszerek segítségével érezhetik a kapcsolódást a hazához, a magyar kultúrához.

A káprázatos Aurora FolkGlamour kollektívák már számos külföldi divatlapban szerepeltek. Legutóbb az amerikai *GMaro* magazin címlapján, de olasz, orosz, román újságokban is megjelentek már. A művész számára a valódi elismerés és siker mégis az, hogy olyan asszonyokkal dolgozhat együtt, akiknek élő kapcsolata volt még a régi világgal és értői a régi, már-már elfeledett technikáknak. Az iparművész arra biztat mindenkit, hogy aki a környezetében még ismer ilyen asszonyokat, mestereket, mindenképpen örökítse meg valamilyen módon mesterségüket, hiszen a ma embere igen keveset tud hozzájuk képest. S mindennek a lelkeségét már hiába is keressük, ha tőlük nem tanuljuk meg azt is.

A szeremlei Szabados Kati néniel való megismerkedése, együttműködése igen izgalmas. Kapcsolatuk egyszerű alkotó-megrendelő viszonyként indult, mivel Kati néni kereste meg az iparművészt, hogy autentikus lázsiást készíttessen. Beszélgetéseik során kiderült, hogy a szeremlei asszony még érti a régi *maszatos, mázolt virágú* anyagok festésének titkait, így a találkozásból munkakapcsolat lett, s a sárközi Aurora kollektív mázolt virágait – kicsit más színvilágban, de a hagyományos

módon – már ő készítette. Kati néni keze alól fehér, narancs, piros, fekete, valamint türkiz, bordó, a hagyományostól némiképp eltérő virágcsokrok kerültek ki. Kati néni ötven virágcsokrot festett az ötméteres anyagra, melyből aztán két fontos viseletem is készült. A kollektív Hungarikum-díjat kapott. (Németh Hajnal Aurora egymás után négy alkalommal is sikeresen elnyerte az elismerést.)

Aurora munkássága egyrészt természetesen üzlet, vállalkozás, de nagyon fontos az is, hogy olyan asszonyoknak adhat például munkát, akik a régi technikák mesterei. Van csapatában hímzőasszony, textílfestő, papucskészítő, gyöngyfűző, csipkeverő is.

Az egyedi ruhák és ékszerek tervezésén túl Aurora tagja a *Mini Magyarország Szarvas* projektnek, a szejkefürdői *Mini Erdély makettpark*nak, egy másik csapattal a világ minden táján szabadulósobákat készítenek, de színházi díszleteket, jelmezeket is tervez és kivitelez az Experidance vagy épp a Győri Balett és a Sopron Balett számára. A munka szerencsére rengeteg, mondja Aurora, akinek a fentiek mellett van ideje a marketingmunkára, a közösségi felületek kezelésére, az interjúkra is. Fontos még megemlíteni a *Mesés divatbemutató* című produkciót, melyet Aurora *komplex magyar élményként* definiál, s a főszerepet a ruhák mellett a magyar folklór; táncok, népzene, népmesék, balladák, legendák, népdalok kapták. Persze a szerteágazó tevékenység rengeteg olvasást, tanulást, önképzést kíván. Most egy matyó kollektív van készülöben, melynek alapja *Györfly István Matyó népviselet* című könyve.

Németh Hajnal Aurora szeretné ötleteit minél szélesebb körhöz eljuttatni. Ehhez sok munka, tanulás szükséges. No meg pszichológia, és marketing is, máskülönben az ember csak szűk réteget tud megszólítani. Mivel misszióként is tekint munkájára, törekszik a televíziós megjelenésekre is, valamint újabb és újabb látványos dolgokkal, színekkel, fotókkal kell jelen lenni a közösségi felületeken, az online térben. Ahhoz, hogy az embereknek kellemes élményt, színeket, hangulatokat, szép környezetet mutathassunk, folyamatosan mozgásban kell lenni – vallja.

Rá kell irányítani az emberek figyelmét arra, hogy a magyar népművészet *menő*. Ehhez persze reklámra, ismert művészek, akár *influenszerek* bevonására is szükség van. *Sebestyén Márta* népdalénekes, *Bátori Éva* operaénekes, *Ivancsics Ilona* színésznő, *Vincze Lilla*, *Keresztes Illdikó* énekes, *Borsa Brown* író is ügyfele. Hajnal elmondta, tudja: ez bizony

Menyasszonyi ruha a hagyomány jegyében újragondolva

vékony jég, hiszen nehéz megtalálni azokat a személyeket, akik sokakhoz elérnek, mégis hitelesek. Szeretné, ha az ő világa afféle ajtó lehetne, mely segíti a találkozást különböző művészeti ágak és művészek között, hogy komplex élményt adhassanak az arra fogékony közönségnek.

Időről időre persze Aurorát is megfeddik azért, mert nem elég autentikus, „belenyúl az eredetibe”. Beszélgetésünk során meg is említette Kós Károly ismert kalotaszegi példáját: egy elcserejt rendelés eredményeképpen került be más formájú flitter egy falu viseletének díszítésébe, amely azután megtetszett, s megőrizték azt. Hasonló helyzet, amikor bizonyos anyagokhoz nem lehet hozzájutni, és a kényszer a nép ropant ötletességéről ad tanúbizonyságot. A zárt, falusi közösségekben is mindig voltak újító egyéniségek, s az újítás befogadására fogékonyak. Ha valami átjutott a közösségi ízlés szűrőjén, az beépült, fennmaradt.

Egy keményített alsós szoknya egyáltalán nem kényelmes, a ma emberére hiába is akarnánk feladni. De ha egy túllszoknya tetejére kerül a megfestett, hímzett felsős szoknya, az már egészen más, a sziluetttel mégis hasonlít az eredetihez. A mai divat minimalista, szürke, fehér, fekete... Miért ne lehetne ezen változtatni? Miért ne lehetne divatos a magyar népművészet, amikor olyan gyönyörű, gazdag és értékes? Egyszerűen hordhatóvá kell tenni! Egy farmer anyagból készült hagyományos népi bakancs vagy papucs miért ne lehetne divatos? Belesimítani, beilleszteni napjaink divatjába a múltat. Ez a kihívás, s ez a hosszútávú cél. ■

Fülöp herceg magyar kapcsolatai

Szentiványi Gábor

■ A két hónapja elhunyt *Fülöp* edinburgh-i herceg, II. *Erzsébet* hitvese e hónapban lenne 100 éves. A brit királyi család egyik oszlopának tartott, jó karizmájáról és nem kevésbé markáns humoráról ismert Fülöp személyét méltán övezte széleskörű érdeklődés Magyarországon is. Kevesen tudják azonban, hogy személyes érdeklődési köre, hobbija révén kapcsolatba került Bács-Kiskun megyével, sőt a városunk mellett elterülő Gemenci-erdővel is.

London a világ egyik diplomáciai fővárosa, az ottani diplomáciai testület több mint 160 misszióból áll, köztük a Brit Nemzetközösség képviselőiből, amelyek országaival a szoros történelmi, gazdasági és kulturális szálak miatt a brit korona különösen szívélyes kapcsolatokat ápol. 1997-2002 között ott szolgáló magyar nagykövetségként eleinte én is eltöprengtem azon, hogy vajon sikerül-e az átlagosnál szívélyesebb kapcsolatokat kialakítanom hazánk számára a brit királyi udvarral. Az előzmények ígéretesek voltak: az első szabad választásokat követően *Károly* herceg, trónörökös és akkori felesége, *Diana* hercegnő tett hivatalos látogatást Magyarországon 1990 májusában, amit a királyi pár állami látogatása követett 1993 májusában. Ennek során ellátogattak Bugacra is, ahol látványos lovasbemutatót tekintettek meg. A helyszín kiválasztása nem volt véletlen. Fülöp herceg ugyanis fiatalabb korában erősen hódolt hobbijának, a négyesfogathajtásnak, amelyet nemzetközileg is magas szinten űzött. Maga is indult az 1978-as kecskeméti fogathajtó-világbajnokságon, de részvételét nem sok siker kísérte. Ráhajtott egy csőszkunyónak nevezett akadályra, amitől a fogat felborult, és ő királyi fensége, *Abonyi Imre* kísérfőjével együtt a kiskunsági homokon találta magát. A dobogóra egy másik Fülöp, *Fülöp Sándor* magyar versenyző állhatott fel. A herceg lelkesedése olyannyira nem csökkent, hogy pár évvel később Windsorban maga vállalta a házigazda szerepet a következő világbajnokságon, amelyet magyar versenyző, *Bárdos György* nyert meg.

A kitűnően alakuló brit-magyar kapcsolatokat betetőzését jelentette, hogy a brit királyi pár ún. hivatalos állami látogatáson (state visit) látta vendégül *Göncz Árpád* köztársasági elnököt és feleségét 1999 júniusában. Az ilyen vizitek meglehetősen ritkák, a királynő abban az időszakban évente két külföldi államfőt fogadott, és maga is legfeljebb két országban tett hivatalos látogatást. A *Göncz* házaspárt és a hivatalos magyar delegációt saját ma-

gánlakosztályuk közelében, a windsori kastélyban szállásolták el, sőt 3 éjszakára még a londoni magyar nagykövetségnek is oda kellett költöznie knightsbridge-i rezidenciájáról. Különleges élmény volt reggel skót dudaszóra ébredni, a belső folyosón „privátban” összelátogatni a királynővel, vagy megsimogatni Corgi kutyáinak egyikét-másikát.

Fülöp herceg személyéhez kötődően e látogatás kapcsán két érdekes mozzanatra emlékszem. Mint az ilyen látogatások során minden részletet, így az ajándékozást is előre egyeztetjük. Az obligát herendi porcelánon és tokaji borkollekciók kívül az edinburgh-i hercegnek is szerettünk volna valami személyes ajándéktárgyat vinni. Ekkor még mindig hódolt fogathajtási szenvedélyének, de már csak négyes pónifogattal járta a környék parkjait. A négy lóhoz speciális, hosszú ostor kellett, amellyel könnyen elérhető az elől haladó lovak is. Innen jött az ötlet, hogy ajándékozzunk neki egy díszesen faragott magyar ostort. Budapesten felmerült azonban, hogy nem illetlenség-e ostort ajándékozni, amelynek óhatatlanul a mégoly finom csapások alanyainak nógatósa a funkciója. A problémát diplomáciai úton oldottuk meg. Bizalmasan felhívtam a palota illetékesét, hogy mit szólnának az ötlethez. Néhány nap múlva jött a válasz: a herceg nagyon örülne egy ilyen praktikus személyes ajándéknak.

A négy napos állami látogatás harmadik estéjén kerül mindig sor az ún. viszontrendezvényre, amikor a vendég államfő hívja meg díszvacsorára a vendéglátóit, illetve még további 50-60 olyan személyt, akik valamiért fontos szerepet töltenek be a két ország kapcsolatainak alakításában. Mivel a magyar nagykövetség termei kicsik erre a célra, egy londoni belvárosi szállodát pedig túl szokványosnak tartottunk, választásunk egy Temze-parti városkára, Marlow-ra esett, ahol a folyót egy *William Tierney Clark* által tervezett, 1832-ben épült lánchíd íveli át, amelyet maga Széchenyi is látott, és amely megihlette a „nagyobb testvér”, a budapesti Lánchíd megépítésére, ugyancsak Clark tervei alapján. A királyi pár érkezése után az aperitifet a bájos szálloda folyóparti, gyepszőnyeggel borított kertjében szolgálták fel. A tálcán kínált italok között volt magyar pezsgő, különleges fehérbor, pusztai koktél és néhány stapedli. Fülöp a tálcára tekintve azt kérdezte: „Which one is barack?”, azaz Melyik a barackpálinka? A jóízűen felhajtott feles után nyilvánvaló volt, hogy korábbi kecskeméti útjai során a lovasport mellett alapos gyakorlati ismeretekre tett szert a kistérség másik nevezetességének

Fülöp herceg (1921 – 2021) mint fogathajtó versenyző

vonatkozásában is. A state visit után is fennmaradtak a szoros kapcsolatok. *Károly* herceg több londoni magyar kulturális rendezvényt tüntetett ki jelenlétével, a királynő unokahúga, *Alexandra* hercegnő volt a nagyszabású magyar millenniumi ünnepségünk díszvendége a Westminster Katedrálisban 2000-ben, majd a királyi pár 2002 júniusában a Buckingham Palotában munkaünnepén fogadta *Mádl Ferenc* köztársasági elnököt. Ekkor alkalmam nyílt kb. 5 percet külön is elbeszélgetni a királynővel, aki örömmel fogadta, hogy emlékeztetem erdélyi magyar származású üknagyanyjára, az erdőszentgyörgyi (Baja testvérvárosa) születésű *Rhédey Claudia* grófnőre. Megemlítette, hogy kislány korában nagymamája, *Queen Mary* mesélt neki családjuk sokszínű összetételéről, külön kiemelve, hogy a felmenők között még egy magyar grófnő is található.

Fülöp herceget egy 1997. júniusi látogatás is köti Bajához. Akkor a WWF (*World Wildlife Fund, Nemzetközi Természetvédelmi Alap*) elnökeként tekintette meg a Gemencben a hódok újratelepítési programját. Később egy londoni rendezvényen pozitívan emlékezett vissza erre a programra, kiemelve Gemenc mint ártéri erdő egyedülálló szerepét Európában.

Fülöp herceg ismert volt szarkasztikus humoráról, egy-egy találó, bár nem mindenki tetszését elnyerő beszéléséről. Egy whiskygyártásról ismert skót kisváros autós iskolájának 100 éves ünnepségén például megkérdezte: „Hogy érik el, hogy a helyiek legalább a vizsga idejére józanok maradjanak?” Budapesti látogatásuk során, a budai várban több, nálunk élő brit állampolgárral is szóba elegyedett. Az egyiket megkérdezte, mióta él Magyarországon, aki azt válaszolta: „Két éve”. Mire Fülöp: „Lehetetlen! Még nem növesztett pocakot!” ■

Csokoládé – Minden napra egy falat ünnep

Szünder Dezső

■ Országunk, ahogy az egész világ is, lassan, de biztosan és egyre határozottabban éledezik a Covid okozta „mély álomból”. Kezdjük visszanyerni korábbi életünket, a hitünket, hogy egyszer – ha nem is lesz teljesen ugyanolyan – majd visszakapjuk azt az életet, amelyet megszoktunk, szerettünk. Mindannyian minden bizonnyal sokat változtunk ez idő alatt, volt idő átértékelni, átgondolni, mi is az igazán fontos az ember életében. Kicsit bezárkóztunk, így aztán dupla örömmel tölt el mindannyiunkat a kezdődő szabadság szelének lágy fuvallata. Szomjazzuk az élményt, az örömforrást, azokat a dolgokat, melyek boldogsággal töltenek el, legyen az egy kirándulás, egy finom kávé kedvenc teraszunkon, vagy éppen a rég nem látott baráttal való – immár maszk nélküli – találkozás, az első igazi, régen várt kézfogás. A következőkben egy olyan vállalkozást, embert mutatok be olvasóinknak melynek termékei igazi boldogsághormonokat szabadítanak fel mindenkiben, ezzel hozzájárulva ahhoz, hogy eddig szürke életünk napfényel és boldogsággal teli legyen.

A Kockás abrosz extra rovatban néhány hónappal ezelőtt egy bajai kisvállalkozást mutattunk be, most következzen egy újabb. Egy kedves tanárom azt tanította, hogy a csípős ízt a szánkából egy falat édessel lehet a leggyorsabban eltüntetni. Tegyük most így mi is!

A csokoládé története messzire nyúlik vissza az időben. Amerikában az azték népcsoport már jóval az európai hódítók érkezése előtt fogyasztott csokoládét. Persze annak a formája nem teljesen olyan volt, mint amit elképzelünk. Az 1500-as évek kezdetén nem az élvezeti értéke, hanem kedvező tulajdonságai miatt fogyasztották. Használták vallási szertartásokhoz, fizetőeszközként, harcra készülő katonák bátorítására – azt tartották, hogy egyetlen csészényi egész napra éberben tartja a fogyasztóját. Európába a 17. században került, de sokáig csak Spanyolország határain belül maradt a felfedezés. Eleinte a spanyolok nem fogyasztották szívesen az italt, annak keserű íze miatt. Először spanyol apácák kezdték el izesíteni fahéjjal, szerecsendióval és persze cukorral. 1842-ig a csokoládé csak folyékony formában létezett, amelyet aztán 1847-ben a csokoládészelet feltalálása követett, ami a Nestlé fivérek nevéhez fűződik. (Van-e, ki e nevet nem ismeri?) Innen aztán nem volt már visszaút, a csokoládé megkezdte világhódító útját, mely napjainkig is tart.

A csokoládé összetételét tekintve kakaó-

vajból, zsírmentes kakaó szárazanyagból áll, cukorral kiegészítve. Az étcsokoládé csak ezen összetevőket tartalmazza, a tejszoki sokak által szerethető állagát, ízét a tejjel történő kiegészítésnek köszönheti, a fehér csokoládé pedig nem is nevezhető igazából csokoládénak, hiszen kakaómaszsztát egyáltalán nem tartalmaz. A terméknek tulajdonított kedvező élettani hatások tömege csak az étcsokoládéra igaz, és a mértékletességet sem árt szem előtt tartani. Közel 300 féle ismert vegyületet tartalmaz, többek közt olyan serkentőszereket, mint a koffein és a teában is megtalálható teobromin.

A csokoládét hazánkban könnyen, szinte bárhol beszerezhetjük. Aki azonban veszi a fáradságot, és az egyettermékek mellett igazi élményt szeretne magának, vagy épp ajándékba valami különlegeset szeretne adni, az jobban teszi, ha keres egy kézművescsokoládé-készítőt. Ezeknek az embereknek a csokoládé nem egy, hanem AZ édesség, szakmájuk többnyire a hobbijuk is, állandóan keresik a csokoládéban rejlő lehetőségeket, próbálkoznak, kísérleteznek. Ezen tulajdonságok többsége, úgy gondolom, igaz „Chokolady” Körmöczi Andreára is, aki a bajai piacon szerdán/szombaton, mintaboltjában péntekenként található meg, de az általa készített édességek már webshopon keresztül is elérhetők.

Andi a 2000-es évek elejétől több mint tíz évet dolgozott egy multinacionális cég vezetőjeként. A váltás gondolata azért érlelődött meg benne, mert szeretett volna olyan dolgot is művelni, amely a pénzkereseten kívül másnak is örömet okoz, és természetesen ő is szívesen csinálja. A kezdeti, otthoni próbálkozások és némi gyakorlat megszerzése után elérkezettnek látta a pillanatot, hogy a temperáláshoz szükséges gránitlapot beszeresse. Andi a temperálást a bonbonkészítés legfontosabb műveletének tartja. Ennek a folyamatnak a lényege, hogy az óvatosan 40-45 °C-ra felolvasztott csokoládét kiöntjük egy nagy márványlapra, és folyamatosan és alaposan mozgatjuk, amíg 30 °C környékére nem hűl, ahol éppen csak megkezdődik a kristályosodás.

Az otthon, hobbiból végzett csokoládékészítés akkor vett izgalmas fordulatot, amikor az ismerősök tőle kezdték el megrendelni az

ajándéknak szánt édességeket. Ez volt az első visszajelzés, mely azt mutatta, hogy másnak is tetszenek az elkészült termékek.

A csokoládé- és bonbonkészítést nem lehet csupán tankönyvekből megtanulni. A szakma megtanulásához, elsajátításához rengeteg munkára, gyakorlásra és természetesen kivételes kézügyességre van szükség. Ha mindez nem lenne elég, nem árt olyan helyen tanulni, ahol a szükséges ismereteket át tudják adni a már nem zöldfülű, de még pályája elején járó embernek. Andinak ebben a *Csokoládé Akadémia* volt a segítségére.

Az eladható, kitűnő ízű, kiváló minőségű, tökéletes kinézetű, selymesen csillogó fényű bonbonok és jó ízű csokoládék tökéletes elkészítése nagyon sok tényező feladat. A készítő kézügyessége, a megfelelő eszközök, a ragyogóan tiszta műhely mellett szükség van megfelelő minőségű alapanyagokra, mely minden munkafolyamat sikeres kezdetének záloga. Andi a számára megfelelő csokoládé-alapanyagot Olaszországból és Belgiumból hoztatja, a bonbonok és egyéb töltelékes, szórt termékek izesítői pedig minden esetben természetes anyagok: nem tartalmaznak mesterséges izesítőanyagokat, állományjavítókat, színezéket és természetesen tartósítószeret sem. Ez utóbbi természetesen gátat vet a csokoládék eltarthatóságának, cserébe viszont olyan ízű terméket kapunk, ami egy bolti vásárlás során eszünkbe sem jutna. Az

eltarthatóságról még egyetlen gondolat: a töltelék nélküli, csupán csokoládét tartalmazó termékek hosszabban eltarthatók, a felületükön egy idő után megjelenő foltosodás a kakaóvaj kiválásának jele, semmiféle ízbeli változást nem jelent, csupán a termék már nem tökéletesen egyszínű, de ugyanolyan biztonsággal fogyasztható. A műteremben ennek ellenére csak minimális csokoládé van készleten, Andi kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a vásárló friss terméket kapjon, aki vásárlás után már felelősséggel tartozik az általa megvásárolt termékért: ha melegben, vagy éppen sokáig tárolja, akkor nem garantálható az az állag, forma, élvezeti érték, mellyel a vásárláskor találkoztunk.

A kiváló kézművescsokoládé-készítés összetett folyamat, amelynek egyik utolsó – ám nem kevésbé fontos – része a megfelelő forma kiválasztása, hiszen ezekbe kerül a gondosan kezelt, lágyan folyó csokoládé, hogy aztán néhány óra dermedés után izletes, roppanó falat legyen belőle. Andi formáinak többsége Belgiumból érkezik. Felsorolni itt nehéz lenne, hány és milyenféle formája van, de a választékot elnézve biztos vagyok benne, hogy mindenki megtalálhatja a számítását – mert természetesen itt a forma is számít, hiszen igenis fontos, hogy éppen a gyermekét szeretné meglepni egy sünifigurával, vagy a szerelmét szeretné elkápráztatni egy bájos szívecskével.

Az eddigi tapasztalatok szerint a liofilizált gyümölcsökkel és a magvakkal szórt termékek a legnépszerűbbek a fogyasztók körében. Andi kedvence a mandulás csokoládé, melyben egészben pörkölt mandulaszemek vannak tejcokoládéba „zárva”. Ha pedig mindez nem lenne elég ínycsiklandó, akkor kóstoljanak meg egy borcsokoládét! Andi jó barátságot ápol a borral, borászokkal, kínálatában pedig kétféle boros

különlegesség is kapható. Az egyik egy kékfrankos sillerrel töltött étcsokoládé, a másik pedig egy édes jégborral töltött csoki. Előbbi az urak, míg utóbbi a hölgyek nagy kedvence lehet. A borcsokiból készül bonbonos verzió is, 9 db-os kiszerelésben, egyedi tervezésű díszdobozban, így az élvezeti érték mellett az esztétikai érzéket is növeli a termék, mely 2018-ban elnyerte a megtisztelő *Kiváló Bácskai Termék* díjat.

Ami a bonbonok töltelékét illeti, annak csak a fantázia szab határt: a mogyorókrémestől az alkoholosig széles a paletta, Andi pedig igazi kihívásnak tekinti és szereti is, ha egyedi, különleges igényeket tud megvalósítani, ezért csak biztatni tudjuk a kedves Olvasót, bátran térjen be az üzletbe vagy a piacra egy-egy extrémnek vélt ötlettel!

Andi egyszemélyes vállalkozást működtet; nemcsak csokoládét készít, az elkészült termékeket saját maga értékesíti, vezeti az üzletet, intézi az ezzel járó pénzügyeket.

A vállalkozás az édességek elkészítésén és értékesítésén túl workshopokat tart kicsiknek és minden érdeklődőnek, ahol a munkafolyamatokról lehet számtalan érdekes dolgot megtudni. Személyes tapasztalatom, hogy minden édesszájú embernek érdemes részt vennie egy ilyenben. Talán így lassan megváltozhat az a kép, amely a fejünkben él a csokiról, hogy tudatosabban választhassunk a dömping, áruházi kínálat és a kézműves termékek között. Tény, hogy utóbbiak ára olykor jóval magasabb egy tábla standard csokoládénál, de élvezeti értéke is jóval nagyobb. Talán sokan nem tudják, hogy egy normál tábla csokoládé ökológiai lábnyoma sajnos hatalmas, hiszen a mennyiséghez szükséges alapanyag előállításához 1700 liter vízre van szükség. Éppen ezért különösen fontos, hogy ha már csokoládét fogyasztunk, akkor az inkább kevesebb és minőségi legyen.

Chokolady mottója, azaz *Minden napra egy falat ünnep*, kóstolva az általa készített remekműveket, nagyon is találónak mondható. Aki pedig még ezek után sem érti, miről beszélünk, annak sok szeretettel ajánlom a *Csokoládé* c. filmet Juliette Binoche főszereplésével – érdemes rászánni másfél órát az életünkéből.

Kedves Olvasó! Ön milyen csokoládét szeret? A kerekét, a szögleteset, a hosszút, a rövidet, a gömbölyűt, a laposat, a tömört, a lyukast, a csomagoltat, a meztelent, az egészet, a megkezdett, az édeset, a keserűt, a csövest, a mogyoróst, a tejcokis, a likőrös, a tavalyit, az ideit? Ha nem tudnak választani, akkor térjenek be Andihoz, biztosan segít megtalálni a megfelelőit! Ha pedig mindegyiket szeretik, akkor keressék fel Gombóc Artúrt, és vele rázzanak kezét – mert hát ki ne emlékezne Gombóc Artúrra?

Zöld, fehér és egy kis lila

Szünder Dezső

■ Nem, nem, ez nem egy labdarúgó-mérkőzés összefoglalója... Csak nem akar tavasz lenni! Az időjárás mintha megmakacsolta volna magát: az aranyat érő májusi esők megérkeztek ugyan, de a meleg valahogy nem akar megjönni. Még szerencse, hogy ez a piac zöldség- és gyümölcskínálatán nem nagyon látszik. Józú, finom epreket már lehet találni, hébe-hóba igazán apró szemű újkrumplit is, amelynek ízéhez semmi nem hasonlítható, és csupán néhány hétig ilyen.

Ilyenkor tavasszal, amikor a medvehagyma-szezonnak vége, már csak néhány hetet kell várni az első spárgákra. Hasonlóan az újkrumplihoz, ezen friss, zsenge rudak íze is tele van étellel, energiával, a hasznos vitaminokról és szervezetünk számára nélkülözhetetlen ásványi anyagokról nem is beszélve. Az internetet bújva, a piacon sétálva úgy érzem, mintha kissé még mindig mostohagyerek lenne ez a finom zöldség a konyhámban. Sokan nem tudják előkészíteni és megfelelően elkészíteni sem, így aztán – sajnos az ideai árakat is látva – meg sem vásárolják. Pedig pofonegyszerű az egész.

Háromfajta spárgát találunk a piacon, de kettőt egészen biztosan. A lila kicsit kilóg a sorból, ez inkább kuriózumnak számít. Íze minimálisan tér el a zöld spárgától, csak kissé intenzívebb annál, előkészítési, elkészítési módja viszont megegyezik a zöld fajtáéval.

Hazánkban az emberek túlnyomó többsége tapasztalataim szerint főként zöld spárgát vásárol. (Ennek elsősorban alighanem kínálati okai vannak.) Vásárláskor válasszunk lehetőség szerint minden alkalommal friss, zsenge csomagokat. E növény esetében az „akciós kínálat” nem szerencsés, hiszen könnyen előfordulhat, hogy a kereskedő a több napja leszedett áruján kíván túladni minimális veszteséggel, de nekünk csak bosszúságot okoz. A több napja leszedett spárga elkészíthető ugyan, de ízében össze sem hasonlítható a friss verzióéval. Előkészíteni pedig nem lehet rendesen: a friss spárga alsó egyharmadának ugyanis le kell törnie; ha már hajlik, a spárga bizony nem friss. Hámozni nem kell, a legkíméletesebben gőzben párolva készíthető el. Ha ez nem megoldható, akkor kevés cukros, sós vízben 2-3 perccel főzzük. A spárga fejeit érdemes levágni, és a főzés végén, csak egy fél percre beledobni a főzővízbe. Főzés után azonnal öntsük le róla a forró vizet, jéghideg vízben átöblítve

pedig üde, friss zöld színe még intenzívebb lesz.

A fehér spárga előkészítése némileg különbözik ettől, de mindenkit biztatnék, hogy tegyen egy próbát vele, hiszen tejszínes, vajjas, tejes íze igazán különleges élménnyel kényezteti fogyasztóját. A zölddel ellentétben a fehér spárgát vékonyan hámozzuk meg a növény nagy részén, csupán a fej alatti 0,5-1 cm-es rész maradjon érintetlenül. A főzés során eljárhatunk ugyanúgy, mint a zöld spárga esetében, de néhány perccel tovább főzzük még akkor is, ha ételünk utána esetleg sütőbe is kerül.

Mit is készíthetünk ebből a finom zöldségből? Talán elsőként mindenkinek a *krémleves* jut eszébe, amely zöld vagy lila spárgából készül, egy-két apró krumpli társaságában, feltétként pedig a spárgacsúcsok mellé nyugodtan kínálunk bacon chipset, csepegtessük meg tejszínnel, vagy reszeljünk rá sajtot. Bármelyiket is választjuk, a hűvös tavaszi napjainkat minden bizonnyal felmelegíti! A spárgaszezonban minden évben van néhány olyan recept, amelyet elkészítek, és minden alkalommal születnek újdonságok is. Kezdjük talán az előbbivel!

Spárgás-baconos pite

Morzsoljunk össze 200 g lisztet 100 g, kis kockára vágott jéghideg vajjal. A tenyerünket ne, csak az ujjainkat használjuk, hogy a vajat minél kevésbé olvasszuk meg, dolgozzunk gyorsan. Keverjük bele egy egész tojást kissé felverve, 1 mokkáskanál sót, gyúrjuk össze gyors mozdulatokkal, ha nehezen állna össze, adjunk hozzá 1 evőkanál jéghideg vizet. A tésztagombócot csomagoljuk fóliába, és tegyük hűtőbe minimum egy órára. Amíg a tésztánk pihen, készítsük elő a töltelék: egy csomag spárgát mossunk meg, vágjuk 2-3 cm-es darabokra, és cukros-sós vízben főzzük 3 perccel. Utána szűrjük le, és hagyjuk hűlni. 150 g kolozsvári szalonnát vágjunk apró kockára, olvasszuk ki a zsíráját. A kockákat szedjük ki a zsírból, hagyjuk hűlni. Reszeljünk le 100 g füstölt sajtot. Verjük fel 3 db tojást, keverjük össze 2,5 dl tejszínnel, óvatosan sózzuk, ízesítsük szerecsendióval. A hűtőből kivett tésztát nyújtjuk kör alakúra, akkorára, hogy egy 22-24 cm-es pitétalat kitöltsön, és az oldalára is maradjon tészta. A tálba helyezett tésztára szórjuk rá a bacondarabokat,

tegyük rá egyenletesen elosztva a spárgákat, szórjuk meg reszelt sajttal, a legvégén óvatosan öntsük rá a tejszínes keverékünket is. Légkeveréssel 160-170 °C-on süssük 35-40 perccel, míg aranybarna nem lesz a teteje. A tálban hagyjuk kihűlni langyosra, csak ezután szeleteljük.

Spárga sült krumplival és paradicsommal 2 fő részére

Hámozzunk meg egy csokor fehér spárgát, és a rudakat egy darabban hagyva főzzük lassú tűzön sós-cukros vízben 5-6 perccel. Szűrjük le, csepegtessük le és fektessük egy téglalap alakú, sütőben is használható tepsibe, melyet előtte olajozunk ki. Hámozzunk meg és vágjunk darabokra 0,5 kg krumplit, sós vízben főzzük 10 perccel, szűrjük le, majd borítsuk a spárgák mellé. A tepsink maradék 1/3-ába tegyünk személynként 2 db megmosott paradicsomot egészben. A spárgák tetejére ízlés szerint fektessünk vékony baconszeleteket: nem feltétlenül kell törekedni arra, hogy az egész tepsit befedje, csak adjon kellemes, füstös ízt ételünknek. Reszeljünk a bacon tetejére sajtot, az egész tepsit olajjal, fektessük rá 2 szál rozmarinot és 200 °C-on süssük 15-20 perccel.

A spárga és a sauvignon blanc elválaszthatatlan, örök jóbarátok. Ha tehetjük, válasszunk egy Új-Zélandról származó tételt, de a hazánkban megtermelt szőlőből is nagyon jó savú, frissítő tételek készülnek, melyek remekül passzolnak minden spárgás ételhez. Sauvignon blanc híján esetleg zöld veltelint kínálhatunk hozzá. Jó étvágyat! ■